

OULUN YLIOPISTO
UNIVERSITY of OULU

OULUN YLIOPISTON KAUPPAKORKEAKOULU

Niina Pennanen

**SISÄINEN TARKASTUS PIENISSÄ JA KESKISUURISSA SUOMALAISSA
PÖRSSIYHTIÖISSÄ**

Pro gradu -tutkielma

Laskentatoimi

Joulukuu 2019

Yksikkö Laskentatoimen yksikkö			
Tekijä Pennanen Niina		Työn valvoja Kantola, H., Tutkijatohtori	
Työn nimi Sisäinen tarkastus pienissä ja keskisuurissa suomalaisissa pörssiyhtiöissä			
Oppiaine Laskentatoimi	Työn laji Pro gradu	Aika Joulukuu 2019	Sivumäärä 65 + 3
Tiivistelmä			
<p>Tässä Pro gradussa käsitellään sisäisen tarkastuksen järjestämistä. Ensimmäisenä tutkimusongelmana on: millä tavalla suomalaiset pienet ja keskisuuret pörssiyhtiöt ovat järjestäneet sisäisen tarkastuksen. Tällä selvitetään, ovatko yhtiöt järjestäneet sisäisen tarkastuksen oman organisaation sisällä tai käyttäneet ulkopuolista asiantuntemusta sisäisen tarkastuksen järjestämisessä. Lisäksi tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, lisääkö yrityksen suurempi koko, ulkomainen omistus tai kasvu sekä parempi kannattavuus tai vakavaraisuus sisäistä tarkastusta. Pro gradussa tutkitaan myös, onko tarkastusvaliokunnalla vaikutusta sisäiseen tarkastukseen ja millaisia eroja sisäisen tarkastuksen järjestämisessä on eri toimialojen välillä.</p> <p>Pro gradun empiirisessä osiossa perehdytään sisäisen tarkastuksen taustaan ja tarkoitukseen sekä sisäisen tarkastuksen toiminnon rooliin organisaatiossa. Lisäksi empiirisessä osiossa käsitellään sisäisen tarkastuksen ammattistandardeja ja eri vaihtoehtoja sisäisen tarkastuksen toteuttamiseen. Tutkimus kohdistuu suomalaisiin Nasdaq Helsinki Oy listalla listattuihin yrityksiin, niin että suurimmat yhtiöt on rajattu tutkimuksen ulkopuolelle, koska halutaan selvittää pienten ja keskisuurten yhtiöiden sisäistä tarkastusta. Tutkimuksen aineiston keräys toteutetaan, julkisesti saatavilla olevista, yhtiöiden julkaisemista raporteista. Aineistoa käsitellään Microsoft Excelin avulla ja tilastolliset testit suoritetaan IBM SPSS Statistics 25 -ohjelmalla. Sisäisen tarkastuksen järjestämiseen vaikuttavia tekijöitä analysoidaan logistisen regressioanalyysin avulla.</p> <p>Tutkimuksen tulokset osoittavat, että yrityksen koolla ja tarkastusvaliokunnan olemassaololla on positiivinen vaikutus sisäisen tarkastuksen järjestämiseen. Tämän Pro gradun tutkimustuloksia verrattessa Rönkön, Paanasen ja Vakkurin (2018) tutkimukseen, jossa tutkittiin suomalaisten pörssiyhtiöiden sisäistä tarkastusta vuoden 2012 tiedoilla, voidaan todeta suomalaisten pienten ja keskisuurten pörssiyhtiöiden sisäisen tarkastuksen järjestämisen lisääntyneen viime vuosina. Pienet yhtiöt järjestävät sisäisen tarkastuksen useammin ulkoistettuna palveluna, kun taas keskisuuret yhtiöt suosivat omaa sisäistä tarkastusta. Toimialatarkastelu osoittaa, että terveydenhuoltoalalla sisäinen tarkastus on muita toimialoja yleisempää.</p> <p>Tämän Pro gradun tutkimustulokset voidaan yleistää muihin samankaltaisella markkinapaikalla listattuihin yhtiöihin, kun lainsäädäntö ja markkinapaikan säännöt ovat yhteneväiset.</p>			
Asiasanat Sisäisen tarkastuksen järjestäminen, logistinen regressioanalyysi			
Muita tietoja			

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
1.1	Johdatus tutkimusaiheeseen.....	6
1.2	Tutkimuksen tarkoitus ja toteutus	6
2	SISÄINEN TARKASTUS	9
2.1	Sisäisen tarkastuksen ammattijärjestöt	9
2.2	Lainsäädäntö ja ohjeistukset.....	10
2.3	Raportointivaatimukset	11
3	SISÄINEN TARKASTUS OSANA HALLINTOJÄRJESTELMÄÄ	14
3.1	Corporate governance	14
3.2	Hallituksen ja tarkastusvaliokunnan rooli	16
4	SISÄINEN VALVONTA JA RISKIENHALLINTA SISÄISEN TARKASTUKSEN NÄKÖKULMASTA	18
4.1	Sisäinen valvonta: COSO-malli	19
4.2	Riskienhallinta: COSO-ERM ja ISO 31000	21
4.3	Kolme puolustuslinjaa	22
5	SISÄISEN TARKASTUKSEN TOTEUTTAMINEN	25
5.1	Sisäisen tarkastuksen kansainväliset ammattistandardit.....	25
5.1.1	Riippumattomuus ja objektiivisuus.....	26
5.1.2	Ammattitaito ja ammatillinen huolellisuus.....	27
5.1.3	Laadun varmistus	28
5.2	Sisäisen tarkastuksen organisointi.....	28
5.2.1	Sisäisen tarkastuksen asema organisaatiossa	29
5.2.2	Organisaation oma sisäisen tarkastuksen yksikkö	30
5.2.3	Organisaation ulkopuolinen sisäinen tarkastus.....	31
5.3	Tarkastusprosessi.....	34
5.3.1	Toimintaohje	34

5.3.2	Vuosisuunnitelma	34
5.3.3	Tarkastus- ja työsuunnitelma	35
5.3.4	Tarkastuksen toteutus ja testausmenetelmät	36
5.3.5	Dokumentointi ja seuranta	37
6	TUTKIMUSHYPOTEEESIT	38
7	TUTKIMUSAINEISTO	41
7.1	Aineiston rajaus.....	41
7.2	Muuttujat ja logistinen regressioanalyysi.....	42
7.3	Aineiston keräys	46
8	TUTKIMUSTULOKSET	48
8.1	Sisäisen tarkastuksen järjestäminen	48
8.2	Tilastollinen analyysi	51
8.2.1	Kuvailevat tunnusluvut	51
8.2.2	Korrelaatioanalyysi	52
8.2.3	Logistinen regressioanalyysi.....	54
8.3	Toimialatarkastelu	56
8.4	Muita huomioita	57
9	JOHTOPÄÄTÖKSET	58
	LÄHTEET	61
	LIITTEET	
	Liite 1.....	66
	Liite 2.....	67
	Liite 3.....	68

KUVIOT

Kuvio 1. Hyvän johtamis- ja hallintojärjestelmän osa-alueet (mukaillen Alftan ym., 2008, s.13).....	15
Kuvio 2. Kolme puolustuslinjaa (mukaillen FERMA & ECIIA, 2010)	23
Kuvio 3. Stockmannin hallintomalli (mukaillen Stockmann Oyj Abp, 2018).....	31
Kuvio 4. Johto- ja hallintoelimet (mukaillen Caverion Oyj, 2018)	33
Kuvio 5. Sisäisen tarkastuksen järjestäminen, n = 80.....	49

TAULUKOT

Taulukko 1. Muuttujat ja aineistolähteet.....	45
Taulukko 2. Sisäisen tarkastuksen jakautuminen pienillä ja keskisuurilla yhtiöillä	51
Taulukko 3. Kuvaileva tilastoanalyysi	52
Taulukko 4. Pearsonin korrelaatiokertoimet	53
Taulukko 5. Sisäisen tarkastuksen logistisen regression tulokset	55
Taulukko 6. Sisäinen tarkastus toimialoittain	56

1 JOHDANTO

1.1 Johdatus tutkimusaiheeseen

Sisäinen tarkastus on toiminto, jonka tarkoitus on tuottaa lisäarvoa organisaatiolle sekä kehittää organisaation toimintaa. Sisäinen tarkastus toimii riippumattomasti erillään muista organisaation osista ja sisäistä tarkastusta voi toteuttaa myös organisaation ulkopuolinen taho. Sisäiselle tarkastukselle on laadittu kansainväliset ammattistandardit, joita sisäiset tarkastajat noudattavat. (Sisäiset tarkastajat ry, 2007.)

Sisäinen tarkastus keskittyy asioihin, joista ylin johto saa lisäarvoa ja joista organisaatiossa ollaan huolissaan. Sisäisellä tarkastuksella varmistetaan, että organisaation arvoja noudatetaan käytännössä ja toiminnot on organisaatiossa järjestetty niin, että hallituksen asettamat strategiset tavoitteet toteutuvat. Sisäinen tarkastus varmistaa, että yhtiön visiolla on mahdollisuus toteutua ja toiminnot on järjestetty budjetin mukaisesti. Sisäisen tarkastuksen tehtävänä on myös varmistaa, että yhtiön imago säilyy hyvänä ja henkilöstön toiminta edistää yhtiön tavoitteiden mukaisten asioiden kuten tasa-arvon tai kestäväen kehityksen toteutumista. Sisäinen tarkastus myös varmistaa, että yhtiön laatutaso säilyy johdon asettamien tavoitteiden mukaisena ja siten asiakastytyväisyys on tavoitteen mukainen. Sisäinen tarkastus varmentaa lisäksi viranomaismääräysten noudattamisen ja tiedonkulun yhtiössä johdosta alaspäin. (Holopainen ym., 2013, s. 231–232.)

1.2 Tutkimuksen tarkoitus ja toteutus

Rönkkö ym. (2018) ovat tutkineet Nasdaq Helsinki Oy:n pörssissä listattujen suomalaisten yritysten sisäisen tarkastuksen järjestämistä vuoden 2012 tietojen perusteella. Tutkimuksen mukaan 107 yrityksestä 41,1 % on järjestänyt sisäisen tarkastuksen (Rönkkö ym., 2018). Sisäisen tarkastuksen laatu on kehittynyt viime vuosina suomalaisissa pörssiyrityksissä, kuitenkin siten, että suurten yritysten sisäisen tarkastuksen laatu on parempaa kuin pienillä yhtiöillä. Selvityksen mukaan pienissä ja keskisuurissa yhtiöissä sisäisen tarkastuksen järjestäminen voidaan ajatella rasisitteena. (Alinikula, Ikäheimo & Suomela, 2018.) Yrityksen koko vaikuttaa

sisäisen tarkastuksen järjestämiseen siten, että pienemmät yritykset eivät koe sisäisen tarkastuksen olevan kustannustehokasta (Goodwin-Stewart & Kent, 2006).

Tämän Pro gradun ensimmäisenä tutkimusongelmana on selvittää: Millä tavalla suomalaiset pienet ja keskikokoiset listayhtiöt ovat järjestäneet sisäisen tarkastuksen. Tutkimuksessa perehdytään sisäisen tarkastuksen järjestämisen vaihtoehtoihin ja selvitetään, miten eri sisäisen tarkastuksen vaihtoehtoja on toteutettu suomalaisissa pienissä ja keskikokoisissa pörssiyrityksissä.

Australialaistutkimuksen mukaan yrityksen koko ja tarkastusvaliokunta vaikuttavat sisäisen tarkastuksen järjestämiseen (Goodwin-Stewart & Kent, 2006). Ulkomaisilla sijoittajilla on vaikutusvaltaa (Aggarwal, Erel, Ferreira & Matos, 2011) ja sijoittajat edellyttävät laadukasta raportointia (Holopainen ym., s. 404-405), jolloin myös sisäisen tarkastuksen merkitys kasvaa. Myös vakavaraisuudella ja kannattavuudella on vaikutusta sisäisen tarkastuksen järjestämiseen (Carcello, Hermanson & Raghunandan, 2005). Monimutkaiset organisaatiot ja toiminnan laajeneminen lisäävät riskien mahdollisuutta (Alftan ym., 2008, s. 37), joten myös yrityksen kasvu voi lisätä sisäistä tarkastusta.

Tämän Pro gradun toisessa tutkimusosiossa tutkitaan: onko yrityksen koolla, ulkomaisella omistuksella, kasvulla, kannattavuudella, vakavaraisuudella ja tarkastusvaliokunnalla vaikutusta sisäisen tarkastuksen olemassaoloon. Näitä sisäisen tarkastuksen järjestämiseen vaikuttavia tekijöitä tutkitaan logistisella regressiomallilla, kuten on tehty aiemmissakin sisäisen tarkastuksen tutkimuksissa (Goodwin-Stewart & Kent, 2006; Rönkkö ym., 2018).

Goodwin-Stewartin ja Kentin (2006) tutkimuksen mukaan sisäinen tarkastus on rahoitusalueella yleisempää kuin muilla toimialoilla. Kolmantena tutkimusongelmana selvitetään: onko rahoitusalan lisäksi muita toimialoja, joilla sisäinen tarkastus on keskimääräistä yleisempää.

Tutkimus kohdistuu Helsingin pörssin päälistan yrityksiin, joiden liikevaihto on vuoden 2018 tilinpäätöksessä alle 1 576,7 miljoonaa euroa. Tutkimusaineisto kootaan keräämällä tietoa sisäisestä tarkastuksesta kohderyhmäyritysten

julkaisemista vuosikertomuksista, selvityksistä hallinto- ja ohjausjärjestelmästä ja yhtiöiden internet sivuilta. Näihin tietoihin yhdistetään yritysten numeerisia tilinpäätöstietoja.

Seuraavaksi tutkimusraportissa kuvataan sisäistä tarkastusta ja kuinka se on yhteydessä yrityksen muuhun organisaatioon. Sen jälkeen pohditaan sisäistä valvontaa ja riskien hallintaa sisäisen tarkastuksen näkökulmasta. Tämän jälkeen käsitellään sisäisen tarkastuksen käytännön työtä ja sisäisen tarkastuksen toteutusvaihtoehtoja. Tutkimuksen toteutuksen aluksi kuvataan tutkimushypoteesit luvussa kuusi, jonka jälkeen esitellään tutkimusaineisto ja käydään läpi tutkimustulokset. Lopuksi esitetään yhteenveto tärkeimmistä havainnoista sekä ehdotuksia jatkotutkimuksiin.

2 SISÄINEN TARKASTUS

The Institute of Internal Auditors (2019) määrittelee sisäisen tarkastuksen seuraavasti: ”Sisäinen tarkastus on riippumatonta ja objektiivista arviointi- ja varmistus- sekä konsultointitoimintaa, joka on luotu tuottamaan lisäarvoa organisaatiolle ja parantamaan sen toimintaa. Sisäinen tarkastus tukee organisaatiota sen tavoitteiden saavuttamisessa tarjoamalla järjestelmällisen lähestymistavan organisaation riskienhallinta-, valvonta- sekä johtamis- ja hallintoprosessien tehokkuuden arviointiin ja kehittämiseen.” Sisäinen tarkastus arvioi ja kehittää yhtiön toimintoja. Sisäisen valvonnan ollessa osa koko organisaation toimintaa sisäinen tarkastus arvioi myös sisäisen valvonnan onnistumista. (Sisäiset tarkastajat ry, 2007, s. 11.)

2.1 Sisäisen tarkastuksen ammattijärjestöt

Sisäinen tarkastus alkoi muotoutumaan nykyiseen muotoonsa vuoden 1941 jälkeen, jolloin perustettiin The Institute of Internal Auditors (IIA) (Holopainen, Koivu, Kuuluvainen, Lappalainen, Leppiniemi, Mikola ja Vehmas, 2013, s. 23). IIA on kansainvälinen sisäisen tarkastuksen ammattijärjestö, jonka pääpaikka sijaitsee Yhdysvalloissa. Järjestöllä on nykyään maailmanlaajuisesti yli 185 000 jäsentä, jotka työskentelevät sisäisen tarkastuksen, riskienhallinnan, sisäisen valvonnan, teknisen tarkastuksen, koulutuksen ja turvallisuuden parissa. (The Institute of Internal Auditors, 2019.)

Holopaisen ym. (2013) mukaan Suomen sisäistentarkastajien järjestö perustettiin vuonna 1956 ja järjestö on nykyiseltä nimeltään Sisäiset tarkastajat ry. Järjestön tarkoituksena on toimia Suomen sisäisten tarkastajien yhteistyöjärjestönä sekä edistää tarkastustoiminnan kehittämistä ja sisäisten tarkastajien ammatillista osaamista. Järjestö osallistuu alaan liittyvään keskusteluun ja säädösvalmisteluun. Sisäiset tarkastajat ry on IIA:n jäsen sekä The European Confederation of Institute on Internal Auditing (ECIIA) jäsen. (Sisäiset tarkastajat ry, 2019b.) ECIIA on perustettu vuonna 1980 tarkoituksenaan olla sisäisen tarkastuksen vaikuttaja Euroopassa sekä edistää sisäistä tarkastusta ja hyvää hallintotapaa tekemällä yhteistyötä Euroopan

unionin ja muiden eurooppalaisten säätelviranomaisten sekä yhdistysten kanssa (ECIIA, 2019).

2.2 Lainsäädäntö ja ohjeistukset

Yritysten toimintaa säädellään monelta taholta, hallinnon ja sen myötä myös sisäisen tarkastuksen järjestämisestä on olemassa pakottavia sääntöjä (AML 7:7 §; OYL 6:2 §; Vakuutusyhtiölaiki 6:15 §) sekä ohjaavia koodeja (Arvopaperimarkkinayhdistys ry, 2015, s. 43). Tämä tutkimus keskittyy pieniin ja keskikokoisiin suomalaisiin pörssiyrityksiin, joten seuraavassa perehdytään tutkimuksen kohderyhmää koskevaan säännöstöön.

Osakeyhtiölain (OYL 6:2 §) mukaan hallitus vastaa osakeyhtiön kirjanpidon ja varainhoidon asianmukaisesta järjestämisestä sekä valvonnasta ja arvopaperimarkkinalain (AML 7:7 §) mukaan pörssiyhtiöiden on kerrottava toimintakertomuksessa tai erillisessä kertomuksessa hallinto- ja ohjausjärjestelmän organisoinnista. Näistä tarkempia säännöksiä löytyy säänneltyjä toimialoja koskevasta lainsäädännöstä, kuten vakuutusyhtiölaista (6:15 §), joka määrää vakuutusyhtiöitä järjestämään yhtiön operatiivisesta toiminnasta riippumattoman sisäisen tarkastuksen, joka raportoi hallitukselle ja toimitusjohtajalle vähintään kerran vuodessa.

Helsingin pörssin sääntöjen mukaan kaikkien Nasdaq Helsinki Oy:ssä eli Helsingin pörssissä listattujen yhtiöiden tulee noudattaa Elinkeinoelämän keskusliitto ry:n, Keskuskaupakamarin ja Nasdaq Helsinki Oy:n perustaman Arvopaperimarkkinayhdistyksen laatimaa hallinnointikoodia (Nasdaq Helsinki Oyj, 2019). Hallinnointikoodi on suomalaisille pörssiyrityksille tarkoitettu ohjeistus hyvästä hallinnoinnista. Sen tarkoitus on edistää suomalaisten pörssiyrityksien hallinnointikäytännön laatua ja kansainvälistä vertailukelpoisuutta. (Arvopaperimarkkinayhdistys ry, 2015, s. 7.)

Pörssiyrityksien on joko noudatettava hallinnointikoodin suosituksia tai yhtiöillä on oltava perusteltu syy olla noudattamatta jotain yksittäistä suositusta. Hallinnointikoodin noudattamatta jättäminen on perusteltava ja selostettava siten,

että sijoittajat voivat itse arvioida suosituksesta poikkeamisen merkityksiä. Hallinnointikoodin suosituksessa numero 27 ohjeistetaan sisäisen tarkastuksen järjestämisestä seuraavasti: ”Yhtiön on määriteltävä, miten sisäisen tarkastuksen tehtävät on yhtiössä järjestetty”. (Arvopaperimarkkinayhdistys ry, 2015, s. 7–8 ja s. 43.)

Hallinnointikoodin mukaan sisäinen tarkastus arvioi yhtiön johtamis- ja hallintoprosessien laatua sekä valvontajärjestelmien ja riskienhallinnan tehokkuutta. Lisäksi sisäisellä tarkastuksella voi olla rooli yhtiön kehittämisessä ja se voi avustaa hallitusta valvonnassa. Suosituksen perustelut korostavat, että yhtiön sisäisen tarkastuksen käytännön toteutus riippuu liiketoiminnan luonteesta ja laajuudesta, eikä kaikilla yhtiöillä tarvitse olla omaa sisäisen tarkastuksen yksikköä. Yhtiön tulee esittää sisäisen tarkastuksen toteutustapa ja keskeiset periaatteet hallinto- ja ohjausjärjestelmä selvityksessä. (Arvopaperimarkkinayhdistys ry, 2015, s. 43.)

Sisäisen tarkastuksen järjestäminen on suomalaisille pörssiyrityksille vapaaehtoista ellei yritys toimi säädellyllä toimialalla, kuten rahoitus- tai vakuutusala (Rönkkö ym., 2018). Osa ulkomaisista listayhtiöistä joutuu pörssin sääntöjen mukaan järjestämään sisäisen tarkastuksen. New Yorkin pörssin säännön 303A.07 mukaan kaikkien pörssiyritysten on järjestettävä sisäinen tarkastus omana toimintona tai ulkoistettuna viimeistään yhtiön listautumisen ensimmäisenä vuosipäivänä. (New York Stock Exchange, 2016). Toisaalta Lontoon pörssin säännöissä ei ole mainintaa sisäisen tarkastuksen järjestämisestä vaan säännöt 1020.3 ja 1021.2 käsittelevät riittävää valvontaa (London Stock Exchange, 2019).

2.3 Raportointivaatimukset

Osakeyhtiössä päätösvalta on omistajilla ja hallitus edustaa omistajia. Omistajien yhtiökokous valitsee hallituksen jäsenet, jotka edustavat yhtiön kaikkia omistajia. Etenkin pörssiyrityksissä hallituksen rooli korostuu, koska näissä yhtiöissä on muutaman omistajan sijaan yhtenä omistajatahona aina suuri yleisö. (Holopainen ym., 2013, s. 392.) Agenttiteorian mukaan johtajilla on saatavilla enemmän tietoa yrityksen toiminnasta kuin omistajilla ja tämä vaikuttaa omistajien mahdollisuuksiin valvoa toteuttavatko johtajat omistajien etuja. Agenttiteoria olettaa johtajien toimivan

omien motiivinsa ohjaamina omistajien etujen sijasta. (Adams, 1994.) Toisaalta Belgialaisille yhtiöille tehdyn tutkimuksen mukaan sisäinen tarkastus on yleisempää niissä yhtiöissä, joissa yhtiön johto omistaa yhtiön osakkeita. Tutkimuksen mukaan omistajina oleva johto tukee hallitusta sisäisen tarkastuksen järjestämiseen, jotta hallitus voi seurata tehokkaammin johdon suorituksia. Tämä voi johtua 2000-luvun alkupuolen yritysskandaaleista, koska johto haluaa sisäisen tarkastuksen osoittavan, että johdon toiminta on asianmukaista ja siten johdon palkkiot perusteltuja. (Sarens & Abdolmohammadi, 2011.)

Pörssiyhtiöiden raportointivaatimukset ovat suuremmat kuin yhtiön, jonka rahoitus ei tule pääomamarkkinoilta. Pääomamarkkinoita säädellään lainsäädännöllä ja markkinapaikkojen säännöillä. (Holopainen ym., 2013, s. 404–405.) Osakeyhtiölaissa (1:10 §) pörssiyhtiöllä tarkoitetaan osakeyhtiötä, jonka osakkeilla käydään kauppaa markkinoilla ja tätä kaupankäyntiä säätelee laki kaupankäynnistä rahoitusvälineillä (1:1 §). Pörssiyhtiön on julkistamisvelvollisuuden perusteella julkaistava tilinpäätös, toimintakertomus, tilintarkastuskertomus ja puolivuosisiksaus sekä selvitys hallinto- ja ohjausjärjestelmästä ja pidettävä nämä julkisesti saatavilla internet sivuilla vähintään kymmenen vuoden ajan (Nasdaq Helsinki Oy, 2019).

Pääomamarkkinoiden kansainvälistyminen asettaa vaatimuksia hyvälle hallinnolle ja raportoinnille. Institutionaalisten sijoittajien merkitys rahoittajina kasvaa, jolloin vaatimukset raportoinnin laadulle kasvavat, koska institutionaaliset sijoittajat edellyttävät hyvää hallinointia. Yrityksen johto voi saada sisäiseltä tarkastukselta tietoa vaatimusten toteutumisesta organisaatiossa. (Holopainen ym., 2013, s. 404–405.) Rahoituspäätöksiin liittyvät kovenantit asettavat vaatimuksen esimerkiksi velkaantumisasteesta tai pääoman tuottoasteesta, jolloin vaatimukset on osattava ottaa huomioon yritysten päätöksen teossa ja seurattava tunnuslukuja jatkuvasti. Taloudellisten vaatimusten lisäksi yrityksille tuovat haasteita eettiset arvot ja toiminnan eettisyyden dokumentointi. Tämän asettaa vaatimuksia myös sisäiselle tarkastukselle, kun raportointijärjestelmiä kehitetään. (Holopainen ym., 2013, s. 404–405.)

Eri maiden yritysten vertailu keskenään tulee olla mahdollista, jotta arvopaperikauppa voi kansainvälistyä (Holopainen ym., 2013, s. 392).

Kansainvälisten IFRS-standardien noudattaminen onkin pakollista kaikkien EU:n alueella listattuna olevien yritysten konsernitilinpäätöksissä. Tämä asettaa yrityksille lisää haasteita, koska sovellettavia standardeja on paljon ja ne päivittyvät jatkuvasti. (Haaramo, Palmuaro & Peill, 2008.)

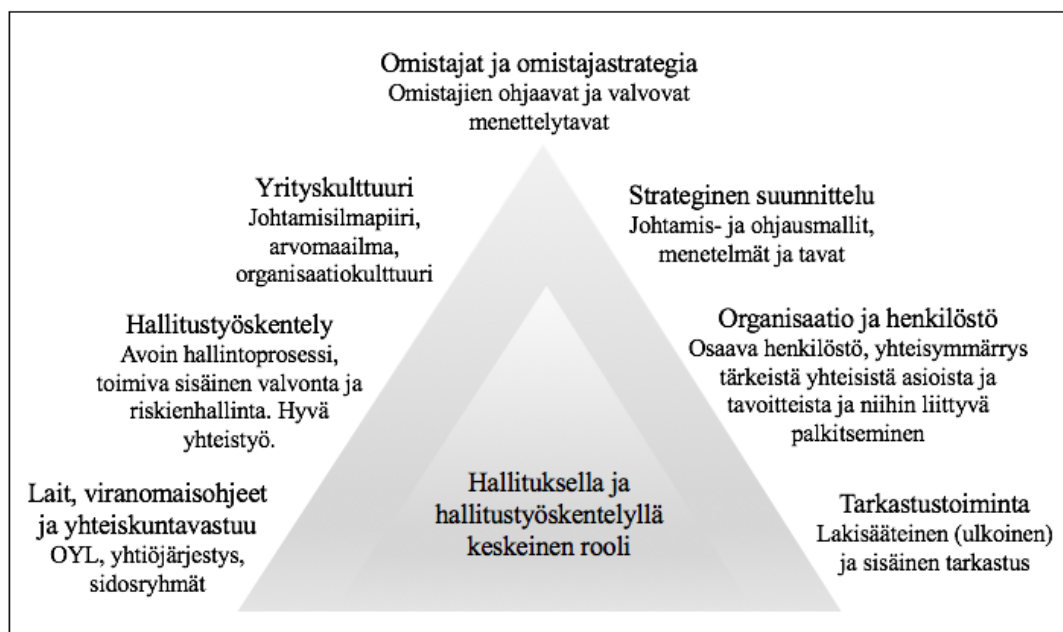
3 SISÄINEN TARKASTUS OSANA HALLINTOJÄRJESTELMÄÄ

3.1 Corporate governance

Eurooppalaisille isoille yrityksille tehdyn tutkimuksen mukaan sisäisen tarkastuksen järjestämishalukkuuteen vaikuttivat yhtiön sisäiset syyt. Tutkimuksessa tuli esille corporate governancen vaikutus sisäisen tarkastuksen kehittämisessä ja corporate governancen kehittymisen vaikutus sisäisen tarkastuksen rooliin sekä asemaan osana yhtiöiden hallintoa. (Paape, Scheffe & Snoep, 2003.) Corporate governance tarkoittaa suomeksi käännettynä yrityksen hallintoa (Särkkä & Holman, 1995, s. 104, s. 187) ja corporate governance on terminä käytössä Suomessakin, kun puhutaan yhtiön hallinnoinnista tai hallinnon raportoinnista (Arvopaperimarkkinayhdistys ry, 2015).

Yhtiön corporate governancen piiriin lasketaan lähteistä riippuen eri tahot. Cohen, Krishnamoorthy ja Wright (2004) esittävät, että tarkastusvaliokunta, hallitus, johto ja sisäinen tarkastus sekä tilintarkastus ovat hallinnon ydin, johon vaikuttavat ulkoiset toimijat kuten lainsäätäjät, analyytikot, viranomaiset, pörssi ja osakkeenomistajat. Cohenin ym. (2004) mukaan kaikki nämä toimijat yhdessä vaikuttavat taloudellisen raportoinnin laatuun.

Alfran, Blumme, Heikkala, Kontula, Miettinen, Pakarainen, Sinersalo, Sjölund, Tarvainen, Tikkanen, Turakainen, Urrila ja Vesa (2008, s.13) määrittelevät johtamis- ja hallintojärjestelmän laajemmin. Heidän määritelmässä korostuu rehellisyys ja yhdessä tekeminen sekä hallituksen keskeinen rooli. Kuten seuraavasta kuviosta (ks. kuvio 1) nähdään hyvän johtamis- ja hallintojärjestelmän osa-alueisiin kuuluu Alfranin ym. (2018, s.13) mukaan hallituksen, johdon ja tarkastustoiminnan lisäksi omistajat ja koko organisaatio. Hyvään johtamisjärjestelmään kuuluu yrityksen kulttuuri ja strateginen suunnittelu sekä lakien, viranomaisohjeiden ja yhteiskuntavastuun huomioiminen (Alfranin ym., 2018, s.13).

Kuvio 1. Hyvän johtamis- ja hallintojärjestelmän osa-alueet (mukaillen Alftan ym., 2008, s.13)

Sisäiset tarkastajat ry:n (2019a) mukaan corporate governance koostuu hallituksesta, johdosta, sisäisestä tarkastuksesta ja tilintarkastuksesta. Kun taas yrityksen johdon, hallituksen, osakkeenomistajien ja muiden sidosryhmien välisten suhteiden verkosto on OECD:n (2015) mukaan corporate governancen määritelmä.

Hallinnoinnilla on tärkeä rooli yrityksen toiminnassa ja menestymisessä. Hyvällä hallinnon järjestämisellä yritys pystyy paremmin vakuuttamaan sidosryhmät kuten sijoittajat, osakkeenomistajat ja työntekijät. OECD julkaisi hallinnointiperiaatteet ensimmäisen kerran vuonna 1999 ja näitä periaatteita on päivitetty aika ajoin. Periaatteet auttavat hallinnon oikeellisuuden arvioinnissa ja ne ovat kansainvälisesti hyväksytyjä yritysjohtamisen periaatteita. (OECD, 2015.)

OECD:n (2015) mukaan hallituksen tehtävistä talouden raportointi ja sisäisten järjestelmien sekä lähipiirin toimien valvonta kuuluu yleensä sisäiselle tarkastukselle ja hyvänä käytäntönä pidetään sitä, että sisäinen tarkastus raportoi hallituksen tarkastusvaliokunnalle. Tarkastusvaliokunta on hallituksen jäsenistä koottu valiokunta, jonka jäsenten enemmistön täytyy olla riippumattomia yhtiöstä ja ainakin yhden jäsenen on oltava riippumaton yhtiön merkittävistä osakkeenomistajista (Arvopaperimarkkinayhdistys ry, 2015).

3.2 Hallituksen ja tarkastusvaliokunnan rooli

Hallinnointikoodin mukaan hallitus perustaa keskuudestaan tarkastusvaliokunnan, jos hallitus katsoo sen tarpeelliseksi huomioiden yhtiön koko ja liiketoiminnan laajuus. Tarkastusvaliokunnassa hallituksen sisältä muutama jäsen keskittyy seuraamaan taloudellista raportointia ja valvontaa. Tarkastusvaliokunnan tehtävänä on valvoa tilinpäätösraportointia sekä tilintarkastusta, arvioida tilintarkastajan riippumattomuutta ja varsinkin tilintarkastusyhteisön suorittamien konsultointipalveluiden riippumattomuutta. Tarkastusvaliokunnan tulee myös valvoa sisäistä valvontaa, sisäistä tarkastusta ja riskienhallintaa. Jos hallitus ei perusta tarkastusvaliokuntaa, nämä tehtävät kuuluvat koko hallituksen vastuulle. (Arvopaperimarkkinayhdistys ry, 2015.)

Tarkastusvaliokunnan jäsenten tulee ymmärtää yhtiön olennaisimmat taloudelliset-, operatiiviset- ja liiketoimintariskit sekä heidän tulee kyetä ottaa esille vaikeitakin kysymyksiä. Haasteena tarkastusvaliokunnilla on ymmärtää kansainvälisten tilinpäätösstandardien vaatimukset ja osata yhdistää yhtiöissä tehtyjen päätösten vaikutukset tilinpäätösraportointiin. (Alftan ym., 2008, s. 107–108.) Sisäisen tarkastuksen tärkeänä tavoitteena on auttaa hallitusta ja tarkastusvaliokuntaa toteuttamaan niille kuuluvia valvonta tehtäviä (Holopainen ym., 2013, s. 154).

Tarkastusvaliokunnalla on auktoriteettia organisaatiossa ja sillä on paras asema ryhtyä toimiin, jos sisäinen tarkastus havaitsee johdon yrittävän vääristellä taloudellista tulosta (Holopainen ym., 2013, s. 78). Sisäisen tarkastuksen ja tarkastusvaliokunnan läheinen keskusteluyhteys parantaa molempien tahojen toiminnan laatua. Sisäisen tarkastuksen on helpompi toimia organisaatiossa ja saada tietoa, kun se toimii suoraan tarkastusvaliokunnan alaisuudessa. Toisaalta hallitus ja tarkastusvaliokunta voi toteuttaa valvontatehtävänsä tehokkaammin ja saada luotettavampaa tietoa, kun tiedot tulevat suoraan riippumattomalta sisäiseltä tarkastukselta ilman välikäsiä. (Cohen ym., 2008.) Tarkastusvaliokunnan tulee kuulla säännöllisesti tilintarkastajaa ja sisäistä tarkastajaa ilman johdon läsnäoloa (Alftan ym., 2008, s. 108).

Vaikka yhtiössä ei ole erillistä sisäistä tarkastusta, yhtiön täytyy hoitaa sisäinen valvonta ja riskienhallinta. Yhtiössä, jossa ei ole erillistä sisäistä tarkastusta, vastuu valvonnasta on hallituksen puheenjohtajalla, tai jos yhtiössä on tarkastusvaliokunta, vastuu valvonnasta on tarkastusvaliokunnan puheenjohtajalla. (Holopainen ym., 2013, s. 169.)

4 SISÄINEN VALVONTA JA RISKIENHALLINTA SISÄISEN TARKASTUKSEN NÄKÖKULMASTA

Sisäisen tarkastuksen tavoitteena on valvoa sisäisten käytäntöjen, suunnitelmien ja säännösten toteutumista sekä varmentaa operatiivisen ja taloudellisen tiedon luotettavuus. Sisäisen tarkastuksen tavoitteena on myös turvata resurssien taloudellinen ja tehokas käyttö. (Paape, Scheffe & Snoep, 2003.) On tärkeää tunnistaa mitä sisäisellä tarkastuksella tarkoitetaan ja huomattava ero sisäisen valvonnan ja sisäisen tarkastuksen välillä sekä tiedostaa ulkoisen tilintarkastuksen ja sisäisen tarkastuksen toiminnan erot (Ahokas, 2012, s. 53).

Ratsulan (2016, s. 13) mukaan sisäinen valvonta kattaa koko organisaation ja eri yksiköt toteuttavat sisäistä valvontaa eri tavalla. Tilintarkastajat keskittyvät tilinpäätöksen oikeellisuuteen ja hallinnon tarkastukseen ja tilintarkastajat ovat aina yhtiön ulkopuolisia henkilöitä. Tilintarkastusta ohjaa tilintarkastuslaki, yhtiölainsäädäntö ja kansainväliset tilintarkastusta koskevat standardit. (Niemi, 2018, s. 15.)

Sisäinen tarkastaja arvioi sisäisen valvonnan tilaa (Sisäiset tarkastajat ry, 2007, s. 11), joten sisäisen tarkastajan tulee olla perillä yrityksen merkittävistä riskeistä ja ymmärtää hyvin sisäisen valvonnan toteuttaminen yrityksessä. Organisaation riskit syntyvät tavoitteista, jotka yritystoiminnalle on asetettu ja riskienhallinnan tarkoitus on tunnistaa toimintaan liittyvät riskit (Niemi, 2018, s. 323). Kokonaisriskillä tarkoitetaan riskiä, joka on olemassa ilman riskienhallinnan toimenpiteitä. Riskienhallinnalla kokonaisriskiä saadaan laskettua siedettävälle tasolle, jonka määrittää yrityksen hallitus. (Holopainen ym., 2013, s. 51.)

Hallinnointikoodin mukaan hallitus määrittelee sisäisen valvonnan toimenpiteet ja huolehtii, että yhtiössä seurataan valvonnan toimivuutta. Sisäisen valvonnan toimilla varmistetaan, että yhtiön toiminta on lakien ja määräysten mukaista sekä yhtiön tavoitteita tukevaa. Hallinnointikoodi ei ohjeista sisäisen valvonnan käytännön toteutuksessa vaan sanoo, että valvonnan menetelmät valitaan yhtiössä toimintaan ja yhtiön kokoon parhaiten soveltuviksi. Yhtiöissä valitut toimintatavat ja periaatteet tulee julkaista hallinto- ja ohjausjärjestelmä selvityksessä.

(Arvopaperimarkkinayhdistys ry, 2015.) Holopaisen ym. (2013, s. 57) mukaan voisi puhua valvonnan sijaan ohjauksesta, koska johto ohjaa henkilöstöä haluttuun suuntaan, kun johto toteuttaa sisäistä valvontaa.

Monimutkaiset organisaatiot ja toiminnan laajeneminen kasvattavat riskien mahdollisuutta ja riskien vaikuttavuutta laajemmalle, eikä yritysjohto pysty kohtuudella estämään riskien realisoitumisesta koituvia haittoja. Yhtiön sidosryhmät, etenkin omistajat, haluavat asettaa johdon vastuuseen epäonnistumisesta ja johto joutuu perustelemaan toimintansa tarkemmin, joten sisäisen valvonnan vaatimukset ovat yhä täsmällisempiä. Sisäisen valvonnan kanssa tekemisissä olevien osapuolten kuten johdon, sisäisien tarkastajien, tilintarkastajien, lainsäätäjien, viranomaisten, sijoittajien ja myös suuren yleisön tulee ymmärtää sisäinen valvonta samalla tavalla. (Alftan ym., 2008, s. 37.)

Ymmärtämisen tueksi on kehitetty erilaisia sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan malleja (Alftan ym., 2008, s. 37). COSO on tunnetuin sisäisen valvonnan malli, josta on kehitetty malli riskienhallinnalle (COSO-ERM), sekä malli it-kontrollien kehittämiseen ja arviointiin (COBIT) (Ratsula, 2016, s. 54). ISO 31000 on myös tunnettu riskien hallinnan standardi, jonka on kehittänyt International Organization for Standardization, ISO. Sen jäsenenä on myös Suomen Standardisoimisliitto SFS ry (Suomen Standardisoimisliitto SFS ry, 2019). Myös IIA:n kehittämässä Kolmen puolustuslinjan mallissa käsitellään sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan koordinoitua organisaation sisällä (The Institute of Internal Auditors, 2013).

4.1 Sisäinen valvonta: COSO-malli

COSO-malli on kehitetty vuonna 1992 Committee of Sponsoring Organisations of the Treadway Commission (COSO) toimesta. Committee of Sponsoring Organisations of the Treadway Commission on perustettu, jotta sisäisen valvonnan määritelmä saadaan yhtenäistettyä. COSO:n perustajat ovat: The Treadway Commission, American Accounting Association (AAA), American Institute of Certified Public Accountants (AICPA), Financial Executives Institute (FEI), The Institute of Internal Auditors (IIA) ja Institute of Management Accountants (IMA). (Ratsula, 2016, s. 56–57.)

COSO-malli on kuutio, joka on jaettu viiteen sisäisen valvonnan osa-alueeseen: valvontaympäristö, riskienhallinta, valvontatoimenpiteet, tieto ja tiedonvälitys sekä seuranta ja valvonta. Näitä osa-alueita kontrolloimalla saavutetaan tavoitteet, jotka ovat: toimintojen tehokkuus ja tarkoituksenmukaisuus, taloudellisen tiedon ja raportoinnin luotettavuus sekä lakien ja säännösten noudattaminen. (Alftan ym., 2008, s. 38.)

Toimintojen tehokkuudella tarkoitetaan organisaation tuloksellisuutta sekä omaisuuden suojaamista ja raportoinnin luotettavuudella tarkoitetaan sisäisen- ja ulkoisen raportoinnin arviointia. Mallissa arvioidaan taloudellisesti ja eitaloudellisesti toteutettua raportointia. COSO-mallin mukaan sisäinen valvonta on tehokasta, kun noudatetaan 17:ta periaatetta, joilla tarkennetaan viiden sisäisen valvonnan osa-alueen ymmärrystä. Nämä osa-alueet ovat: valvontaympäristö, riskienhallinta, valvontatoimenpiteet, tiedon välitys ja seurantatoimet. (Ratsula, 2016, s. 60–63.)

Valvontaympäristö toimii laadukkaasti, kun hallitus, johto ja muu henkilökunta on sitoutunut yhtiön arvoihin ja hallitus valvoo sisäistä valvontaa, joka toimii riippumattomasti johdosta erillään. Laadukkaasti toimivassa valvontaympäristössä johto toteuttaa hallituksen määrittämät rakenteet, jotka edesauttavat menestymistä ja organisaatio sitoutuu ammattitaitoisen henkilöstön palkkaukseen ja koulutukseen, jotta tavoitteet ovat mahdollista saavuttaa. Lisäksi organisaatio huolehtii laadukkaasti toimivassa valvontaympäristössä, että henkilöstö toteuttaa heille asetutut sisäisen valvonnan tehtävät. (Ratsula, s. 62–63.)

Riittävä riskienhallinta toimii, kun hallitus ja johto määrittelevät selkeästi tavoitteet ja yritys tiedostaa tavoitteiden riskit koko organisaation tasolla. Organisaatio myös huomioi väärinkäytösten mahdollisuuden ja arvioi muutoksia, joilla on vaikutusta sisäiseen valvontajärjestelmään. Valvontatoimenpiteet ovat riittävällä tasolla, kun organisaatio valitsee hyväksyttävälle riskitasolle pääsemiseen tarvittavat valvontatavat sekä päivittää niitä tarvittaessa. Lisäksi organisaatio valitsee tavoitteiden mukaiset teknologioihin kohdistuvat kontrollit ja organisaatioon luodaan toimintatavat ja määritetään käytännöt, joilla käytännössä operoidaan. (Ratsula, s. 63.)

Tiedon välitys toimii, kun sisäisen valvonnan toimintaan hankitaan ja tuotetaan ajantasaista ja laadukasta tietoa ja yritys tiedottaa sisäisistä asioista sekä sisäisen valvonnan toimenpiteistä. Toimivassa tiedon välityksessä sisäisen valvonnan toimivuudesta viestitään myös ulkoisten sidosryhmien kanssa. Sisäisen valvonnan seurantatoimet ovat oikealla tasolla, kun jatkuvat seurantatoimet on valittu ja toteutettu siten, että varmistetaan sisäisen valvonnan elementtien olemassaolo sekä toiminta ja organisaatio raportoi sisäisen valvonnan puutteista korjaamisesta vastuussa olevalle tasolle. (Ratsula, s. 64.)

4.2 Riskienhallinta: COSO-ERM ja ISO 31000

Riskienhallinnan tärkeyttä korostaa se, että pörssiyritysten on kirjanpitolain (KPL 3:1a §) mukaan sisällytettävä tilinpäätökseen toimintakertomus, jossa kuvataan yhtiön merkittävimpiä riskejä ja epävarmuustekijöitä. Lisäksi hallinnointikoodi määrittää, että yhtiöiden on selostettava riskienhallinnan periaatteet hallinto- ja ohjausjärjestelmä selvityksessä sekä säännöllisen raportoinnin yhteydessä kuvattava liiketoimintaan liittyviä merkittäviä lähiajan riskejä ja epävarmuustekijöitä (Arvopaperimarkkinayhdistys ry, 2015).

ISO 31000 -standardin pohjalla on hyvän riskienhallinnan periaatteet ja se soveltuu käytettäväksi kaikenlaisten riskien käsittelyyn organisaation koosta riippumatta. Standardin avulla riskien tunnistus on tehokasta ja riskien vaikutuksen arviointi organisaation liiketoimintaan helpottuu. Tavoitteena on kulttuuri, jossa henkilöstö, muut sidosryhmät ja koko organisaatio tiedostavat riskien seurannan ja hallinnan merkityksen sekä riskien positiiviset ja negatiiviset vaikutukset. (Suomen Standardisoimisliitto SFS ry, 2019.)

COSO-ERM on riskienhallintamalli, joka perustuu COSO:n sisäisen valvonnan malliin. ERM-mallin kirjaimet tulevat englannin kielen sanoista Enterprise Risk Management. COSO-ERM-mallin mukaan riskien hallinnan perimmäinen tarkoitus on epävarmuustekijöiden tunnistaminen. Tarkoitus on estää riskien toteutuminen ja toteutumisen vaikutus yrityksen tavoitteiden saavuttamiseen. Mallin tavoitteena on yhdistää riskienhallinta yhtiön toiminnallisen rakenteen ja tavoitteiden kanssa. (Alftan ym., 2008.)

Molemmista malleista, COSO-ERM ja ISO 31000, on tehty päivitetty versiot, joissa alkuperäiset mallit on uudistettu. Molempien mallien uudet versiot heijastavat riskien hallinnan kehitystä ja ovat siirtyneet riskienhallinnassa erillisten toimintojen tarkastelusta integroituun näkökulmaan. Päivitetyissä malleissa korostetaan, että riskien hallinta on olennainen osa päätöksen tekoa. (Fox, 2018.)

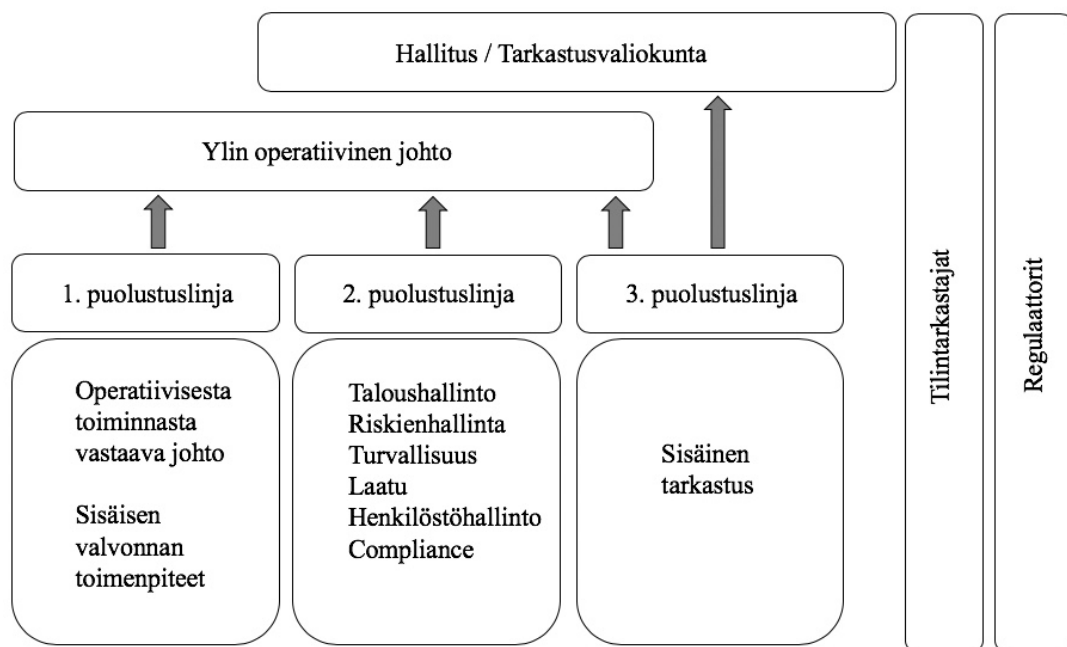
4.3 Kolme puolustuslinjaa

Kolmen puolustuslinjan malli selventää organisaation eri osa-alueiden rooleja riskienhallinnassa ja sisäisessä valvonnassa. Mallissa riskienhallinta jaetaan kolmelle erilliselle ryhmälle. Ensimmäinen puolustuslinja on riskejä hallitseva toiminto eli johdon valvonta, toisessa puolustuslinjassa ovat riskejä valvovat toiminnot ja kolmas puolustuslinja on riippumaton sisäinen tarkastus. Kaikki kolme puolustuslinjaa tulisi olla joissain muodossa jokaisessa organisaatiossa. (The Institute of Internal Auditors, 2013.)

Ensimmäisenä puolustuslinjana operatiivisesta toiminnasta vastaavan johdon tehtävänä on toteuttaa tehokasta sisäistä valvontaa päivittäin. Operatiivinen johto arvioi, että toiminnot ovat linjassa tavoitteiden kanssa sekä vähentää riskiä ohjaamalla sisäisiä menettelytapoja. Ensimmäisessä puolustuslinjassa operatiivinen johto suunnittelee vastuurakenteet ja käytännön menettelytavat, joita työntekijät suorittavat. Operatiivinen johto myös valvoo menettelytapojen toteuttamista. (The Institute of Internal Auditors, 2013.)

Toisen puolustuslinjan toiminnot vaihtelevat toimialan ja organisaation mukaan (The Institute of Internal Auditors, 2013). Toiminnot koostuvat organisaation eri tukitoiminnoista kuten taloushallinnosta, riskienhallinnan yksiköstä tai henkilöstöhallinnosta. Nämä toiminnot ovat erillään ensimmäisestä puolustuslinjasta ja niissä oman alansa asiantuntijat valvovat ensimmäisen puolustuslinjan rinnalla riskienhallinnan ja sisäisen valvonnan toteutumista. (Ratsula, 2016, s. 55.) Toisessa puolustuslinjassa on alueidensa johtotehtävissä olevia, joten he voivat puutteita huomattessaan toteuttaa kehittäviä toimenpiteitä (The Institute of Internal Auditors, 2013).

Kolmen puolustuslinjan malli on kuvattu seuraavassa kuviossa (ks. kuvio 2). Nuolet puolustuslinjoista kohti hallitusta/tarkastusvaliokuntaa ja ylintä operatiivista johtoa kuvaavat sitä mille taholle puolustuslinjat raportoivat. Kolmannen puolustuslinjan erona ensimmäiseen ja toiseen puolustuslinjaan on se taho minkä alaisuudessa toimitaan. Kuten kuvioista nähdään, kolmas puolustuslinja raportoi ylimmän johdon lisäksi suoraan hallitukselle tai sen tarkastusvaliokunnalle, kun taas ensimmäinen ja toinen puolustuslinja raportoi ainoastaan ylimmälle johdolle. Kolmas puolustuslinja toimii siis riippumattomasti organisaation muista toimista. (The Institute of Internal Auditors, 2013.)

Kuvio 2. Kolme puolustuslinjaa (mukailen FERMA & ECIA, 2010)

Kuten kuvioista (ks. kuvio 2) nähdään kolmas puolustuslinja on sisäinen tarkastus, joka varmistaa, että ensimmäisen ja toisen puolustuslinjan toiminta on linjassa ylimmän johdon tavoitteiden kanssa (Ratsula, 2016, s. 55). Kolmas puolustuslinja eli sisäinen tarkastus ei saa osallistua ensimmäisen ja toisen linjan tehtäviin, muutoin kuin konsultointipalveluna, ettei sisäisen tarkastuksen riippumattomuus vaarannu (Holopainen ym., 2013, s. 47). Konsultointipalveluiden osalta on olemassa omia sisäisen tarkastuksen ammattistandardeja, joita tulee noudattaa mm. riippumattomuuden vaarantumisen estämiseksi (Sisäiset tarkastajat ry, 2016).

Kolmen puolustuslinjan kuviosta (ks. kuvio 2) nähdään lisäksi, että hallitus ja ylin operatiivinen johto eivät kuulu puolustuslinjoihin sillä puolustuslinjat toteuttavat hallituksen ja toimitusjohtajan valvonnassa organisaation tavoitteita ja valvovat niiden toteutumista (Holopainen ym., 2013, s. 46). Kuviossa on mukana myös tilintarkastus ja regulaattorit, koska ulkoisella tilintarkastajalla ja muilla valvojilla on tärkeä rooli organisaation valvontarakenteissa. Tilintarkastuksen ja regulaattoreiden voidaan ajatella olevan lisäpuolustuslinjoja, jotka antavat varmuuden organisaation asianmukaisesta toiminnasta ylimmän johdon ja hallituksen lisäksi organisaation osakkeenomistajille. Tilintarkastaja varmentaa tilinpäätöksen oikeellisuuden ja säätelyviranomaiset laativat säädöksiä, joiden tarkoituksena on vahvistaa organisaation valvontaa (The Institute of Internal Auditors, 2013.)

5 SISÄISEN TARKASTUKSEN TOTEUTTAMINEN

Sisäinen tarkastus tuottaa arvoa organisaatiolle, kun se varmentaa puolueettomasti tärkeimpien liiketoimintariskien hallinnan ja antaa vakuutuksen riskienhallinnan ja sisäisen valvonnan tehokkaasta toteutuksesta. Sisäisen tarkastuksen keskeinen tehtävä on varmistua organisaation riskienhallinnan tehokkuudesta. Sisäisellä tarkastuksella on myös konsultoiva rooli, kun se ohjaa puutteita havaitessaan organisaation toimia oikeaan suuntaan. Konsultoinnin kanssa sisäisen tarkastuksen tulee olla varovainen, jotta riippumattomuus säilyy. Sisäinen tarkastus voi ohjata, tukea ja neuvoa, mutta se ei saa asettaa riskitasoa ja ottaa vastuuta prosesseista tai riskienhallinnan hoitamisesta. (The Institute of Internal Auditors, 2009a.)

5.1 Sisäisen tarkastuksen kansainväliset ammattistandardit

The Institute of Internal Auditors (IIA) on laatinut sisäisen tarkastuksen kansainväliset ammattistandardit, International Standards for the Professional Practice of Internal Auditing (Standards), joiden päivitetty versio on tullut voimaan vuoden 2017 alussa. Sisäiset tarkastajat ry on julkaissut standardeista suomenkielisen käännöksen. ”Standardien tarkoituksena on 1. ohjata kansainvälisen ammatillisen ohjeistuksen pakollisten osuuksien noudattamista 2. määrittää ajatusmalli moninaisten lisäarvoa tuottavien sisäisen tarkastuksen palveluiden suorittamiselle ja edistämiseksi 3. luoda pohja sisäisen tarkastuksen tuloksen arvioinnille 4. edistää parempien organisatoristen ja toiminnallisten prosessien kehittämistä.” (Sisäiset tarkastajat ry, 2016, s. 1.)

Standardien noudattaminen on tärkeää, jotta sisäinen tarkastus täyttää velvollisuutensa. Standardeja tulee noudattaa organisaation koosta ja rakenteesta riippumatta. Standardit velvoittavat sisäisiä tarkastajia ja jokainen sisäinen tarkastaja on vastuussa henkilökohtaista objektiivisuutta, ammattitaitoa ja ammatillista huolellisuutta koskevien standardien noudattamisesta. (Sisäiset tarkastajat ry, 2016.) Paape ym. (2003) tutkimuksen mukaan 72 prosenttia eurooppalaisten yritysten sisäisen tarkastuksen yksiköistä noudattaa IIA:n standardeja sisäisestä tarkastuksesta ja tämän tutkimuksen mukaan Suomessa, Irlannissa, Luxemburgissa ja Ruotsissa samainen luku on 100 prosenttia. Suomessa edellytetäänkin

viranomaisohjeistuksessa ja lainsäädännössä sisäisen tarkastuksen kansainvälisten ammattistandardien noudattamista (Holopainen ym., 2013, s. 28).

Standardit on jaettu kahteen pääluokkaan: ominaisuus- ja toteutustapastandardeihin. Ominaisuusstandardeilla määritellään sisäisen tarkastuksen tehtäviä hoitavien toimijoiden ja organisaatioiden ominaisuuksia. Toteutustapastandardit määrittävät sisäisen tarkastuksen tehtävien laatuvaatimukset. Pääluokan standardeja täydentävät soveltamisstandardit, jotka sisältävät sisäisen tarkastuksen molempien tehtävien eli arviointi- ja varmistustoiminnan vaatimuksia ja konsultointipalveluita koskevia vaatimuksia. (Sisäiset tarkastajat ry, 2016.) Ominaisuusstandardit on listattu liitteessä 1 ja toteutustapastandardien listaus on liitteessä 2.

Objektiivinen arviointi on tärkeää, kun sisäinen tarkastus toteuttaa arviointi- ja varmistuspalvelua. Sisäinen tarkastus arvioi koko organisaation, liiketoiminnan, toiminnot, prosessit, järjestelmät ja muut mahdolliset organisaatiossa olevat elementit. Sisäinen tarkastus määrittää tarkastuskohteissa tarkastuksen laajuuden ja luonteen. Konsultointipalvelut toteutetaan pyynnöstä ja ne ovat luonteeltaan neuvontapalveluita, jolloin sisäinen tarkastus toimii objektiivisesti ilman päätöksentekovastuuta. (Sisäiset tarkastajat ry, 2016.)

5.1.1 Riippumattomuus ja objektiivisuus

Riippumattomuutta ja objektiivisuutta käsitellään useammassa standardissa: 1100 riippumattomuus ja objektiivisuus, 1100 organisatorinen riippumattomuus, 1112 sisäisen tarkastuksen johtajan roolit sisäisen tarkastuksen ulkopuolella, 1120 henkilökohtainen objektiivisuus ja 1130 riippumattomuuden tai objektiivisuuden heikentyminen. Standardien mukaan sisäisen tarkastuksen tulee olla riippumatonta ja sisäisen tarkastajan tulee olla objektiivinen. (Sisäiset tarkastajat ry, 2016.)

Riippumattomuus toteutuu, kun sisäisellä tarkastajalla on suora ja rajoittamaton keskusteluyhteys hallitukseen ja ylimpään johtoon. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että sisäisen tarkastuksen johtaja raportoi sekä hallitukselle että ylimmälle johdolle. Hallituksen tulee hyväksyä sisäisen tarkastuksen toimintaohjeet, toimintasuunnitelma

ja budjetti sekä nimittää sisäisen tarkastuksen johtaja ja vahvistaa sisäisen tarkastuksen johtajan korvaus. Sisäisellä tarkastuksella tulee olla rajoittamaton mahdollisuus suorittaa ne tarkastukset, jotka se päättää toteuttaa. (Sisäiset tarkastajat ry, 2016.)

Objektiivisuudella tarkoitetaan standardeissa sitä, että sisäinen tarkastaja toteuttaa työtä, niin ettei anna muiden henkilöiden mielipiteiden vaikuttaa arviointiin. Sisäinen tarkastus arvioi siis puolueettomasti ja tekee työnsä laadukkaasti jokaisessa tilanteessa. Riippumattomuuden tai objektiivisuuden heikentyessä tulee tilanteesta raportoida asianosaisille. Henkilökohtainen objektiivisuus tai organisatorinen riippumattomuus voi heikentyä henkilökohtaisten eturistiriitojen vuoksi sekä taloudellisten tai muiden voimavarojen rajallisen saatavuuden vuoksi. Objektiivisuus tai riippumattomuus voi heikentyä myös, jos sisäisen tarkastuksen johtajaa pyydetään ulkopuolisiin lisätehtäviin esimerkiksi riskienhallintaan liittyen. Näissä tilanteissa tulee hallituksen ryhtyä varotoimiin riippumattomuuden ja objektiivisuuden säilyttämiseksi. (Sisäiset tarkastajat ry, 2016.)

5.1.2 Ammattitaito ja ammatillinen huolellisuus

Standardeissa: 1200 ammattitaito ja ammatillinen huolellisuus, 1210 ammattitaito, 1220 ammatillinen huolellisuus ja 1230 jatkuva ammatillinen kehittyminen käsitellään sisäisen tarkastajan ammatillisia ominaisuuksia. Näiden standardien mukaan sisäisellä tarkastajalla on oltava tarkastuksissa vaadittava osaaminen ja sisäisen tarkastajan on suositeltavaa osoittaa pätevyytensä esimerkiksi suorittamalla sisäisen tarkastuksen kansainvälinen Certified Internal Auditor (CIA) tutkinto. Tutkinnosta huolimatta sisäisen tarkastajan tulee päivittää osaamistaan jatkuvasti. (Sisäiset tarkastajat ry, 2016.)

Jos organisaation omilla sisäisillä tarkastajilla ei ole suunniteltuun tarkastukseen vaadittavaa osaamista, tulee sisäisen tarkastuksen johtajan hankkia tarvittava osaaminen ulkopuolelta, jotta suunniteltu tarkastus saadaan asianmukaisesti toteutettua. Myös väärinkäytösriskin tunnistaminen tulee olla sisäisen tarkastajan hallussa, mutta sisäiseltä tarkastajalta ei vaadita erikoisosaamista väärinkäytösriskin tunnistamiseen. Sisäiseltä tarkastajalta ei myöskään edellytetä tietotekniikkaan

liittyvien riskien erikoisosaamista, mutta tärkeimmät valvontamenetelmät täytyy tuntea. (Sisäiset tarkastajat ry, 2016.)

5.1.3 Laadun varmistus

Standardeissa: 1300 laadun varmistus- ja kehittämisohjelma, 1310 laadun varmistus- ja kehittämisohjelman vaatimukset, 1311 sisäiset arvioinnit, 1312 ulkoiset arvioinnit ja 1320 laadun varmistus- ja kehittämisohjelmaa koskeva raportointi käsitellään sisäisen tarkastuksen laatua. Sisäisellä tarkastuksella tulee olla laadun varmistus- ja kehittämisohjelma, jota olisi hyvä valvoa hallituksen toimesta. Sisäisen tarkastuksen toimia tulee arvioida sekä sisäisesti että ulkoisesti. (Sisäiset tarkastajat ry, 2016.)

Sisäistä arviointia tulee toteuttaa jatkuvasti itsearvioinneilla sekä organisaation sisältä riittävän tietotaidon omaavan tahon toimesta. Ulkoinen arviointi tulee toteuttaa vähintään viiden vuoden välein pätevän ja riippumattoman ulkopuolisen arvioitsijan toimesta. Hallituksella tulisi olla vastuu ulkoisen arvioinnin toteutuksen valvonnasta. Sekä sisäinen että ulkoinen arviointi tulee dokumentoida ja raportoida johdolle ja hallitukselle. Standardissa, 1321 ”noudatetaan sisäisen tarkastuksen kansainvälisiä ammattistandardeja” -maininnan käyttö, todetaan, että kyseistä mainintaa saa käyttää vain siitä tapauksessa, kun sisäisessä ja ulkoisessa laadun varmistuksessa voidaan todeta sisäisen tarkastuksen yksikön noudattavan eettisiä sääntöjä ja standardeja. (Sisäiset tarkastajat ry, 2016.)

5.2 Sisäisen tarkastuksen organisointi

Organisaation koolla on yhteys sisäisen tarkastuksen yksikön perustamiseen siten, että suuremmat yhtiöt ovat perustaneet sisäisen tarkastuksen yksikön useammin kuin pienemmät yhtiöt (Goodwin-Stewart & Kent, 2006). Suurissa yhtiöissä toimii yleensä sisäisen tarkastuksen yksikkö, mutta kaikilla yhtiöillä ei ole resursseja perustaa omaa yksikköä, jolloin sisäinen tarkastus voidaan hankkia ulkopuoliselta asiantuntijalta (Ratsula, 2016, s. 90).

Sisäisen tarkastuksen toimintoa perustettaessa tulee pohtia, kannattaako yhtiön perustaa sisäinen tarkastus omana toimintona vai toteuttaa ulkopuoliselta ostettuna

palveluna (Holopainen ym., 2013, s. 115). IIA:n mukaan sisäinen tarkastus on keskeinen osa organisaatiota ja se voi olla oman organisaation sisällä tai ulkopuolisen palvelun tarjoajan toteuttama toiminto, kunhan sisäinen tarkastus suoritetaan sisäisen tarkastuksen ammattistandardeja noudattaen. Vastuuta sisäisestä tarkastuksesta ei voi kuitenkaan ulkoistaa. Vastuu sisäisen tarkastuksen johtamisesta tulisi olla organisaatiossa sisäisen tarkastuksen johtajalla. Sisäisen tarkastuksen johtamisvastuu voi olla myös muulla johtotason henkilöllä, mutta siinä tapauksessa riippumattomuus voi vaarantua. (The Institute of Internal Auditors, 2009b.)

5.2.1 Sisäisen tarkastuksen asema organisaatiossa

Sisäisen tarkastuksen tulee olla riippumaton liiketoiminnasta, joten sisäinen tarkastus ei saa olla minkään organisaation osan alisteinen. Sisäisen tarkastuksen toteuttaminen oman toimen ohella ei täytä näitä vaatimuksia. Riippumattomuus varmistetaan siten, että sisäinen tarkastus raportoi suoraan hallitukselle tai hallituksen tarkastusvaliokunnalle, mutta hallinnollisesti sisäinen tarkastus voi olla toimitusjohtajan alaisuudessa. Hallitus tai tarkastusvaliokunta vastaa sisäisen tarkastuksen johtajan valinnasta sekä päättää maksettavasta korvauksesta. Sisäisen tarkastuksen johtaja päättää muun sisäisen tarkastuksen henkilöstön palkkauksesta ja muista resursseista, kuten ulkopuolisten palveluiden ostosta, hallituksen määrittämien rajojen puitteissa. (Holopainen ym., 2013, s. 116–129.)

Toimitusjohtajan rooli sisäisessä tarkastuksessa on ainoastaan huolehtia käytännön edellytykset sisäisen tarkastuksen työskentelylle. Toimitusjohtaja huolehtii, että sisäisellä tarkastuksella on käytössä tarvittavat toimitilat ja pääsy kaikkiin yhtiön järjestelmiin. Sisäisellä tarkastuksella tulee olla käytössään kaikki yhtiötä koskevat tiedot ja pääsy johtoryhmän kokouksiin. Toimitusjohtaja huolehtii tiedon välittämisestä sisäiselle tarkastukselle, mutta toimitusjohtaja ei voi osallistua millään muotoa päätöksentekoon, joka liittyy sisäisen tarkastuksen toteuttamiseen. Sisäisen tarkastuksen johdolla tulee olla pääsy myös hallituksen kokouksiin tarvittavan tiedonsaannin turvaamiseksi. (Holopainen ym., 2013, s. 129–131.)

Konsernirakenteissa sisäinen tarkastus voidaan toteuttaa, niin että tytäryhtiöllä on oma sisäinen tarkastus, joka raportoi omalle hallitukselle, mutta myös antaa tiedot

emoyhtiön sisäiselle tarkastukselle. Toinen tapa toteuttaa tytäryhtiöiden sisäinen tarkastus on se, että emoyhtiön sisäinen tarkastus huolehtii myös tytäryhtiöiden sisäisestä tarkastuksesta. (Holopainen ym., 2013, s. 130.)

5.2.2 Organisaation oma sisäisen tarkastuksen yksikkö

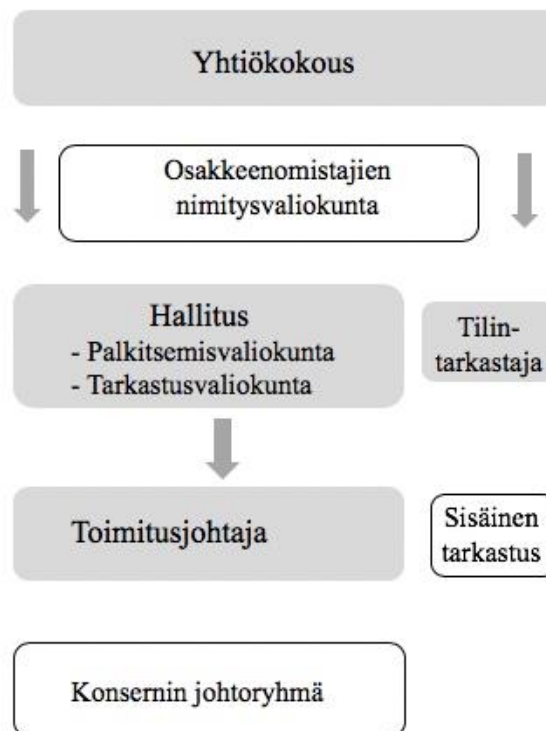
Sisäisen tarkastuksen perustaminen uutena toimintona kestää useamman vuoden. Organisaation sisältä voidaan kouluttaa henkilöitä sisäisen tarkastuksen tehtäviin. Kouluttautuminen vie aikaa ja lisäksi on suositeltavaa käyttää perustamisvaiheessa apuna ulkopuolista sisäisen tarkastuksen asiantuntijaa. Toinen vaihtoehto on palkata ulkopuolelta uutta ammattitaitoista sisäisen tarkastuksen henkilöstöä tai ainakin sisäisen tarkastuksen johtaja. (Holopainen ym., 2013, s. 116–117.) Erityistä asiantuntemusta vaativilla toimialoilla oma sisäinen tarkastaja voi olla kannattavampaa kuin ulkopuolelta ostettu palvelu (Adams, 1994).

Sisäisen tarkastuksen ammattistandardit ja valvontakehikon tunteva asiantuntija laatii organisaatiolle sisäisen tarkastuksen toimintaohjeen ja tämän pohjalta suunnittelee ensimmäisen tarkastusvuoden toimintaa. Organisaation koon mukaan määritellään tarvittavat resurssit: kuten sisäisen tarkastuksen henkilöstön määrä ja ulkopuolisten palveluiden osto. Resursseja tulee olla tarpeeksi, jotta sisäinen tarkastus voi suorittaa tehtävänsä ja tuoda lisäarvoa yritykselle. (Holopainen ym., 2013, s. 117–118.)

Oman organisaation sisäisen tarkastuksen yksikkö työskentelee tehokkaammin kuin ulkoinen sisäinen tarkastus, koska yksikkö tuntee organisaation rakenteen ja tietojärjestelmät. Oman organisaation sisällä olevaa sisäistä tarkastusta voidaan käyttää konsultoinnissa, mutta se ei voi olla samalla tavalla riippuvainen kuin yhtiön ulkopuolinen taho. Sisäiseltä tarkastajalta vaaditaan erittäin objektiivista asennoitumista, kun tarkastetaan organisaation johtohenkilöiden toimintaa. Organisaation ulkopuolelta tulevan henkilön on helpompi toimia objektiivisesti kuin organisaatiossa sisällä olevan henkilön. (Alftan ym., 2008, s. 115.)

Seuraavassa kuviossa (ks. kuvio 3) on esimerkki sellaisen yhtiön hallintomallista, jossa sisäinen tarkastus on järjestetty yhtiön omana toimintona. Yhtiössä sisäinen

tarkastus raportoi hallitukselle, mutta toimii erillisenä yksikkönä toimitusjohtajan alaisuudessa. (Stockmann Oyj Abp, 2018.)

Kuvio 3. Stockmannin hallintomalli (mukaillen Stockmann Oyj Abp, 2018)

5.2.3 Organisaation ulkopuolinen sisäinen tarkastus

Asiantuntijaorganisaatiot tarjoavat yrityksille sisäisen tarkastuksen palveluita; esimerkiksi suuret tilintarkastusyhteisöt ilmoittavat sisäisen tarkastuksen olevan osa heidän palvelukokonaisuuttaan (Deloitte, 2019; EY, 2019; KPMG, 2019 & PwC, 2019). Sisäisen tarkastuksen ulkoistaminen on usein edullisempaa, jos sisäistä tarkastusta ei tarvita jatkuvasti. Ulkopuoliselta palveluntarjoajalta hankittu sisäisen tarkastuksen palvelu voidaan myös hankkia oman yksikön perustamista helpommin, kun sisäistä palvelua tarvitaan vain ajoittain. (Ratsula, 2016, s. 90.)

Ulkopuoliset sisäiset tarkastajat voivat tuoda organisaatiolle uusia näkemyksiä ja tapoja toimia, koska heillä on kokemusta useista organisaatioista. Ulkopuolista sisäistä tarkastusta käytettäessä tulee kuitenkin huolehtia, että havaitut korjaustoimenpiteet toteutetaan organisaatiossa, koska ulkopuolinen sisäinen

tarkastus ei voi valvoa toimia samalla tavalla kuin organisaation sisällä oleva sisäinen tarkastus. (Alftan ym., 2008, s. 116.) Ulkopuolisen sisäisen tarkastuksen ollessa käytössä vastuu sisäisen tarkastuksen toiminnon ylläpitämisestä on kuitenkin organisaatiolla itsellään (Sisäiset tarkastajat ry, 2016).

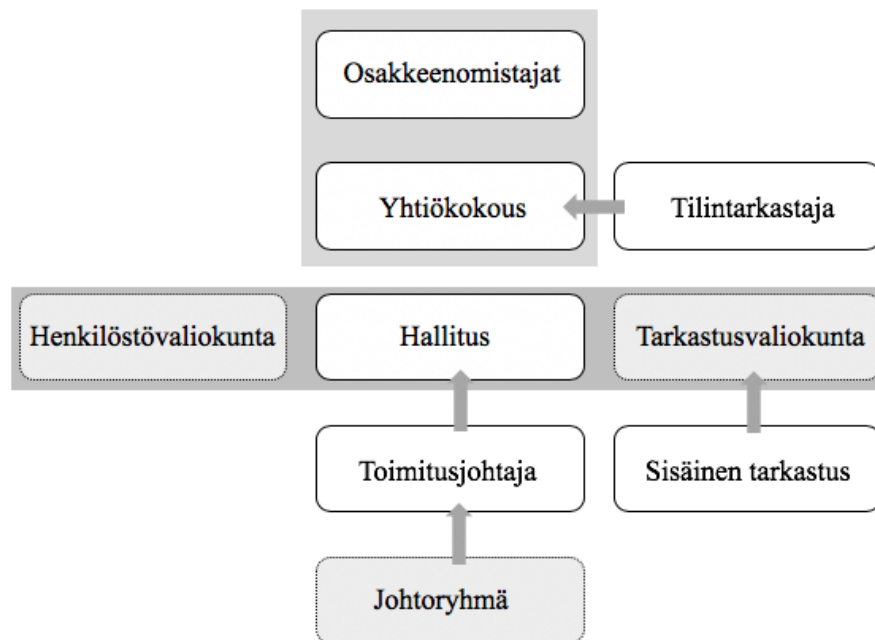
Australialaistutkimuksen mukaan kolme neljäsosaa yrityksistä, jotka ulkoistivat sisäisen tarkastuksen, ulkoistivat sen omalle tilintarkastajalleen. Suurin osa näistä yrityksistä kertoi sisäisen tarkastuksen antavan näin järjestettynä enemmän lisäarvoa ja olevan tehokkaampaa. Toisaalta osa yrityksistä, jotka ulkoistivat sisäisen tarkastuksen tilintarkastajalle, olivat huomioineet mahdollisen riippumattomuuden vaarantumisen tilintarkastuksen kanssa. (Carey ym., 2006.)

IIA:n (2009b) mukaan sisäistä tarkastusta ei tule ulkoistaa organisaation tilintarkastusta suorittavalle yhtiölle, koska riippumattomuus heikentyy. Sisäisen tarkastuksen ja tilintarkastuksen ollessa saman yhtiön hoidossa, jommankumman palvelun uskottavuus myös kärsii, vaikka eri palveluita hoitaisivat eri henkilöt (Holopainen ym., 2013, s. 168). Rittenbergin, Mooren ja Covaleskin (1999) tutkimuksessa tulee myös esille huoli objektiivisen tietolähteen menetyksestä, jos sama yritys toteuttaa sisäisen tarkastuksen ja tilintarkastuksen.

Ulkoistettu sisäinen tarkastus voi johtaa kustannussäästöihin, mutta ensisijaisesti se mahdollistaa asiantuntijuuden johon yrityksen omalla sisäisellä tarkastuksella on vaikea päästä. Tutkimuksen mukaan ulkoistettu sisäinen tarkastus antaa paremmat paikalliset tiedot, kun tarkastetaan maantieteellisesti kaukana olevan organisaation osan toimintoja. Toisaalta ulkoinen sisäisen tarkastuksen toteuttaja ei tunne liiketoimintaa niin hyvin kuin organisaation sisällä oleva tarkastaja. (Rittenberg ym., 1999.)

Sisäisen tarkastuksen sijoittumista organisaation hallintoelimiin, silloin kun sisäinen tarkastus on ulkoistettu, on kuvattu seuraavalla sivulla olevassa kuviossa (ks. kuvio 4). Kuviossa keskellä on hallitus ja sen molemmilla puolilla hallituksen valiokunnat: henkilöstövaliokunta ja tarkastusvaliokunta. Tarkastusvaliokunnan alapuolella on sisäinen tarkastus ja nuoli kohti tarkastusvaliokuntaa kuvaamassa sitä, että sisäinen

tarkastus raportoi suoraan tarkastusvaliokunnalle, ollen näin riippumaton liiketoiminnasta. (Caverion, 2018.)

Kuvio 4. Johto- ja hallintoelimet (mukaillen Caverion Oyj, 2018)

Sisäisen tarkastuksen ollessa organisaation oma toiminto, voidaan sitä täydentää ulkoisilla palveluilla. Jos organisaation sisäisiltä tarkastajilta ei löydy jonkin tietyn tarkastusalueen osaamista, voidaan tarkastuspalvelu ostaa ulkopuolelta, jotta saadaan varmuus tarkastuksen laadulle. Palveluiden ostotarve voidaan määritellä sisäisen tarkastuksen vuosisuunnitelmassa tai ostotarve voi tulla esille myöhemmin. Palveluiden ostosta on hyvä olla olemassa suunnitelmat ja kilpailutusprosessit valmiina, jos ostotarve tulee yllättäen esimerkiksi omien resurssien muuttuessa. (Holopainen ym., 2013, s. 166–167.)

Tyypillisesti sisäinen tarkastus ulkoistetaan osittain vain rajoitetuksi ajaksi (The Institute of Internal Auditors, 2009b). Osittain ulkoistettu sisäinen tarkastus voi kuitenkin mahdollistaa sisäisen tarkastuksen resurssien tehokkaan käytön, kun oma henkilöstö voidaan pitää minimissä ja tarvittavat erityisasiantuntijapalvelut voidaan ostaa ulkopuolelta (Alftan ym., 2008, s. 116). Sisäisen tarkastuksen erityispalveluiden ostoa tarjoaa myös oppimismahdollisuuden omalle henkilöstölle ja

jatkossa vastaava tehtävä voidaan mahdollisesti hoitaa oman sisäisen tarkastuksen henkilöstön työnä (Holopainen ym., 2013, s. 169).

5.3 Tarkastusprosessi

5.3.1 Toimintaohje

Sisäisen tarkastuksen toiminta lähtee toimintaohjeen laadinnasta. Toimintaohjeessa käsitellään sisäisen tarkastuksen toiminnan tarkoitusta ja toimivaltaa. Toimintaohjeessa määritellään myös vastuut ja sisäisen tarkastuksen asema organisaatiossa sekä toiminta-alue ja tietojen saantioikeus. Hallitus tai tarkastusvaliokunta vahvistaa kirjallisen sisäisen tarkastuksen toimintaohjeen. (Sisäiset tarkastajat ry, 2007, s. 33–34.)

Toimintaohjetta tulee säännöllisesti arvioida sisäisen tarkastuksen johtajan toimesta ja raportoida tämä arviointi toimitusjohtajalle ja hallitukselle tai tarkastusvaliokunnalle (Sisäiset tarkastajat ry, 2007, s. 34). Toimintaohjeessa voidaan määritellä myös muita organisaation kannalta olennaisia asioita: kuten sisäisen tarkastuksen tavoitteet ja sitoutuminen organisaation arvoihin (Holopainen ym., 2013, s. 119).

5.3.2 Vuosisuunnitelma

Sisäisen tarkastuksen johtajan vastuulla on laatia sisäiselle tarkastukselle vuosisuunnitelma, jossa esitetään sisäisen tarkastuksen tehtävät. Sisäisen tarkastuksen vuosisuunnitelman laadinnan yhteydessä sisäisen tarkastuksen johtaja neuvottelee ylimmän johdon ja hallituksen tai tarkastusvaliokunnan kanssa liiketoiminnan tavoitteista ja niihin liittyvistä riskeistä sekä yhtiön strategiasta. Keskustelun perusteella sisäisen tarkastuksen johtaja laatii vuosisuunnitelman, jota hän tarvittaessa päivittää, jos yhtiön tavoitteissa tai riskeissä tapahtuu muutoksia. (Sisäiset tarkastajat ry, 2016.) Vuosisuunnitelmassa määritellään myös yksittäisten tarkastusten vaatimien resurssien määrä (Holopainen ym., 2013, s. 235).

5.3.3 Tarkastus- ja työsuunnitelma

Sisäisen tarkastuksen ammattistandardien toteutustapastandardeissa ohjeistetaan sisäisen tarkastuksen käytännön toteutusta. Standardin, 2200 toimeksiannon suunnittelu, mukaan jokaisesta tarkastuksesta tulee laatia suunnitelma. Suunnitelmaan tulee sisältyä tarkastuksen tavoitteet ja kohteen rajaus sekä tarkastuksen ajankohta ja resurssit, jotka on tarkoitus käyttää tarkastuksen suorittamiseen. Edellä kuvatun suunnitelman jälkeen tarkastusta varten tehdään tarkempi työsuunnitelma, josta ammattistandardi: 2240 toimeksiantokohtainen työsuunnitelma ohjeistaa. (Sisäiset tarkastajat ry, 2016.)

Suunnittelu on tarkastuksen tärkeimpiä vaiheita, jotta osataan asettaa tarkastuksen tavoitteet oikein ja tehdä työsuunnitelma riittävän tarkasti. Suunnittelua varten on hyvä kerätä kyseiseen tarkastukseen liittyvää taustainformaatiota. Hyviä lähteitä informaatiolle ovat aiempien tarkastuksien havainnot ja suositukset. On hyvä myös tutustua aiheeseen kirjallisuuden ja ajankohtaisten artikkelien kautta. Tarkastuksen suunnitteluvaiheessa on myös hyvä keskustella organisaation eri tahojen kuten henkilöstö-, laki-, talous-, turvallisuus- ja työterveyshuolto-osaston kanssa, koska sieltä voi nousta esille asioita, jotka vaikuttavat tarkastuksen suunnitteluun. Jossain tilanteissa on hyvä myös keskustella tilintarkastajan ja tavarantoimittajien tai asiakkaiden kanssa jo suunnitteluvaiheessa. Taustainformaation avulla saadaan ennakkokäsitys tarkastukseen liittyvistä ongelmista ja riskeistä. (Holopainen ym., 2013, s. 227–228.)

Sisäisen tarkastuksen tarkoitus on tuottaa lisäarvoa organisaatiolle, joten tarkastuksen tavoitteena ei voi olla nykytilan kuvaus vaan sisäisen tarkastuksen tulee antaa tarkastuksen havaintoihinsa kehittämisehdotuksia. Tarkastuksen suunnitteluvaiheessa sisäisen tarkastuksen tulee selvittää, mistä johto on huolissaan ja mistä johto saa lisäarvoa, jotta sisäinen tarkastus tietää millaisella tarkastuksen lopputuloksella voidaan parantaa valvontaa ja riskienhallintaa sekä johtamis- ja hallintotapaa. (Holopainen ym., 2013, s. 231.)

Kun sisäinen tarkastus on laatinut tarkastussuunnitelman, pidetään tarkastuskohteen johdon kanssa aloituskeskustelu. Keskustelussa käsitellään tarkastuksen käytännön

toteutuksen lisäksi tarkastuskohteen liiketoiminnan tilannetta ja johdolla olevia huolenaiheita. Aloituskeskustelussa selvitetään myös tarkastuskohteessa viimeaikoina tapahtuneet muutokset niin järjestelmissä, johdossa kuin henkilöstössään. (Holopainen ym., 2013, s. 236.)

Sisäisen tarkastuksen ammattistandardissa: 2240 toimeksiantokohtainen työsuunnitelma, kerrotaan, että sisäinen tarkastaja laati tarkastuksesta kirjallisen työsuunnitelman. Tätä suunnitelmaa noudattamalla voidaan saavuttaa tarkastukselle asetetut tavoitteet. Työsuunnitelma sisältää resurssien käytön ja tarkastuksessa käytettävät menetelmät. (Sisäiset tarkastajat ry, 2016.) Työsuunnitelmassa käsitellään myös sitä, miten tarkastus käytännössä toteutetaan, keitä henkilöitä tavataan ja miten tuloksia analysoidaan (Holopainen ym., 2013, s. 231).

5.3.4 Tarkastuksen toteutus ja testausmenetelmät

Toteuttaessaan tarkastusta sisäisen tarkastajan tulee varmistaa, että tunnistaa tarkastuskohteen kannalta olennaisen ja hyödyllisen informaation sekä varmistaa, että informaatio on luotettavaa (Sisäiset tarkastajat ry, 2016). Sisäisen tarkastajan ei tule luottaa suulliseen tietoon vaan hänen on varmistettava asiat todisteiden kautta. Sisäisen tarkastuksen tulee myös olla tarkkana todisteiden kanssa ja varmistua siitä, että tarkastukseen liittyvät dokumentit ovat aitoja. (Holopainen ym., 2013, s. 238.) Jotta sisäinen tarkastaja saa varmuuden evidenssien aitoudesta, evidenssit on pyrittävä varmentamaan useammasta kuin yhdestä lähteestä (Niemi, 2018, s. 215).

Sisäisen tarkastuksen aineistoa voidaan kerätä testausmenetelmillä. Tarkastuksessa voidaan esimerkiksi verrata järjestelmien lokitietoja laskujen hyväksynnästä ja maksusta toimintaohjeisiin tai voidaan suorittaa varastoinventaari, jotta varmistutaan järjestelmässä olevan varastosaldon oikeellisuudesta. Tarkkailu tarkoittaa sitä, että sisäinen tarkastaja seuraa henkilöiden työskentelyä sekä toimintatapoja. Tarkkailun ongelmana on se, että tarkkailun alainen henkilö saattaa muuttaa toimintatapaansa tarkkailun alaisena ollessaan. Saldokysely on tapa, jolla sisäinen tarkastus voi pyytää vahvistusta esimerkiksi myyntisaatavista tai ostoveloista sidosryhmiltä. Kun sisäinen tarkastus haluaa vahvistuksen jonkin tietyn ostotilauksen toteutumisesta, voidaan jäljittää kyseisen ostetun tavaran vastaanotto ja kirjaus kirjanpitoon.

Uudelleensuorittaminen on tapa varmistua esimerkiksi tarkastuskohteessa tehtyjen laskelmien oikeellisuudesta. Sisäinen tarkastus voi laskea myös erilaisia suhde- tai tunnuslukuja ja tehdä benchmark-vertailua, kun halutaan verrata asioiden suhteita toisiinsa tai etsitään poikkeamia. (Niemi, 2018, s. 217–219.)

5.3.5 Dokumentointi ja seuranta

Sisäisen tarkastuksen tulee laatia dokumentit kaikesta tarkastukseen liittyvästä materiaalista: kuten suunnitelmista, keskusteluista ja työpapereista. Kaikkien näiden dokumenttien tulee olla sisäisen tarkastuksen johtajan käytettävissä. (Sisäiset tarkastajat ry, 2016). Sisäinen tarkastus laatii myös tarkastusraportin tarkastamalleen kohteelle. Tarkastusraportin tarkoituksena on kuvata tarkastuskohde ja havainnot sekä mahdollisesti saada aikaan muutoksia ja parannuksia. (Holopainen ym., 2013, s. 242–251.) Sisäisen tarkastuksen tulee kyetä dokumentoimaan havaintojensa syyt eli ymmärtämään mistä jokin tietty poikkeama on aiheutunut ja mitä aiheuttajalle pitää jatkossa tehdä poikkeamien eliminoimiseksi (Niemi, 2018, s. 249).

Tarkastuksen jälkeen pidetään loppukeskustelu, jossa sisäinen tarkastus käy tarkastuskohteen johdolle myös suullisesti läpi tarkastuksessa huomioimiaan asioita. Sisäisen tarkastuksen tulee myös seurata tarkastuksessa annettujen parannusehdotusten toteutumista. Seurantatapa riippuu siitä kuinka kriittisiä parannusehdotukset ovat yrityksen liiketoiminnan kannalta. (Holopainen ym., 2013, s. 242–251.)

6 TUTKIMUSHYPOTEESEIT

Ensimmäisenä tutkimusongelmana on selvittää millä tavalla suomalaiset pienet ja keskisuuret pörssiyhtiöt ovat järjestäneet sisäisen tarkastuksen ja onko järjestämisessä eroja pienten ja keskisuurten pörssiyhtiöiden välillä. Tässä tutkimuksessa sisäisen tarkastuksen järjestäminen jaetaan neljään vaihtoehtoon: sisäistä tarkastusta ei ole järjestetty, sisäinen tarkastus toteutetaan muun toimen ohelle, yrityksessä on sisäinen tarkastaja(t) ja sisäinen tarkastus on järjestetty ulkopuolisena ostopalveluna.

Sisäisen tarkastuksen järjestämistavan lisäksi tutkitaan, onko sisäisen tarkastuksen järjestämiseen vaikutusta seuraavilla tekijöillä: yrityksen koko, ulkomaisten omistajien osuus, kasvu, vakavaraisuus, kannattavuus ja tarkastusvaliokunta. Näiden vaikutusta sisäiseen tarkastukseen selvitetään logistisen regressiomallin avulla.

Australiassa tehdyn tutkimuksen mukaan yrityksen koko vaikuttaa sisäisen tarkastuksen järjestämiseen siten, että pienemmät yritykset eivät koe sisäisen tarkastuksen olevan kustannustehokasta (Goodwin-Stewart & Kent, 2006). Joten tässä tutkimuksessa selvitetään onko keskisuurilla suomalaisilla pörssiyrityksillä useammin sisäinen tarkastus kuin pienillä suomalaisilla pörssiyrityksillä. Tämä johtaa seuraavaan tutkimushypoteesiin:

H1: Yrityksen suurempi koko lisää sisäisen tarkastuksen järjestämistä.

Koon lisäksi yritysten omistajien luonteella voi olla vaikutusta sisäisen tarkastuksen järjestämiseen. Kansainväliset sijoittajat edellyttävät laadukasta johtamista sekä raportointia ja tällä on vaikutusta myös sisäisen tarkastuksen järjestämiseen (Holopainen ym., 2013, s. 404–405). Ulkomaisilla institutionaalisilla sijoittajilla on vaikutusvaltaa ja siten mahdollisuus parantaa hallinnon laatua (Aggarwal ym., 2011). Tutkimuksessa selvitetään onko suuremmalla ulkomaisella omistuksella vaikutusta sisäisen tarkastuksen järjestämiseen. Tämän pohjalta muodostettu tutkimushypoteesi on:

H2: Suurempi ulkomaisten omistajien osuus lisää sisäisen tarkastuksen järjestämistä.

Monimutkaiset organisaatiot ja toiminnan laajeneminen kasvattavat riskien mahdollisuutta ja riskien vaikuttavuutta laajemmalle (Alftan ym., 2008, s. 37), joten tutkimuksessa selvitetään onko yrityksen kasvulla vaikutusta sisäisen tarkastuksen järjestämiseen. Näin ollen tutkimushypoteesina on:

H3: Voimakkaampi kasvu lisää sisäisen tarkastuksen järjestämistä.

Carcellon ym. (2005) Yhdysvalloissa tekemä pörssiyrityöihin kohdistunut tutkimus osoittaa, että vakavaraisuudella on vaikutusta sisäisen tarkastuksen järjestämiseen. Vakavaraisuudella tarkoitetaan yrityksen kykyä suoriutua maksuvelvoitteistaan pitkällä aikavälillä (Kallunki, 2014, s. 115). Tästä johdettu tutkimushypoteesi on:

H4: Suurempi vakavaraisuus lisää sisäisen tarkastuksen järjestämistä.

Menestyvä yritys on niin kannattava, että se pystyy tuottamaan tuottoa velkojien lisäksi myös omistajilleen (Kallunki, 2014, s. 115). Carcellon ym., (2005) tutkimuksen mukaan kannattavuudella on vaikutusta sisäisen tarkastuksen järjestämiseen, joten selvitetään millainen vaikutus kannattavuudella on suomalaisten yhtiöiden sisäisen tarkastuksen järjestämiseen. Tätä tutkitaan tutkimushypoteesilla:

H5: Suurempi kannattavuus lisää sisäisen tarkastuksen järjestämistä.

Sisäisen tarkastuksen yksi tehtävä on avustaa tarkastusvaliokuntaa sille kuuluvien valvontatehtävien toteutuksessa (Holopainen ym., 2013, s. 154). Tarkastusvaliokunnan valvontatehtävä on haastava mm. kansainvälisten tilinpäätösstandardien ymmärtämisen suhteen (Alftan ym., 2008, s. 107–108.). Tutkimuksessa halutaan selvittää onko tarkastusvaliokunnan olemassa ololla vaikutusta sisäisen tarkastuksen olemassa oloon kuten Goodwin-Stewartin ja Kentin (2006) tutkimuksessa. Tätä tutkimme seuraavalla tutkimushypoteesilla:

H6: Jos yrityksellä on tarkastusvaliokunta, sisäinen tarkastus on todennäköisempi.

Goodwin-Stewartin ja Kentin (2006) tutkimus osoittaa, että rahoitusalaalla sisäinen tarkastus on muita toimialoja yleisempää. Luottolaitoslain sääntelyn alla olevat yritykset joutuvatkin lain mukaan (Laki luottolaitostoiminnasta 9:8 §) järjestämään sisäisen tarkastuksen. Tämän perusteella voidaan olettaa, että rahoitusalan yrityksillä on järjestetty sisäisen tarkastus. Tässä tutkimuksessa selvitetään, erillään logistisesta regressiomallista, onko muita toimialoja, joilla sisäinen tarkastus on keskimääräistä yleisempää.

7 TUTKIMUSAINEISTO

7.1 Aineiston rajaus

Tutkimus rajataan Helsingin pörssissä Nasdaq Helsinki Oy listalla listattuihin yrityksiin, koska näillä yhtiöillä on velvollisuus noudattaa hallinnointikoodia, joka ohjeistaa sisäisestä tarkastuksesta (Arvopaperimarkkinayhdistys ry, 2015). Alinikulan ym. (2018) selvityksen mukaan suomalaisilla pörssiyrityksillä on parannettavaa sisäisen tarkastuksen laadussa ja järjestämisessä etenkin pienissä ja keskisuurissa pörssiyrityksissä. Tässä tutkimuksessa halutaan selvittää miten nämä pienet ja keskisuuret yritykset ovat järjestäneet sisäisen tarkastuksen.

Aineiston rajausta varten suomalaiset pörssiyritykset jaetaan vuoden 2018 tilinpäätöksessä ilmoitetun liikevaihdon perusteella kolmeen ryhmään. Pieniin pörssiyrityksiin lasketaan ne yhtiöt joiden liikevaihto on mediaaniliikevaihtoa alhaisempi. Keskisuuriin pörssiyrityksiin luokitellaan yhtiöt, joiden liikevaihto on mediaania isompi ja keskiarvoa pienempi. Isoja yrityksiä ovat ne yhtiöt, joiden liikevaihto on keskiarvoa isompi. Isot pörssiyritykset rajataan tämän tutkimuksen ulkopuolelle, koska halutaan selvittää nimenomaan pienten ja keskisuurten yhtiöiden sisäistä tarkastusta. Tutkimus toteutetaan perehtymällä kohderyhmän yritysten vuoden 2018 vuosikertomuksissa, hallinto- ja ohjausjärjestelmä selvityksissä ja internet sivuilla ilmoitettuihin tietoihin sisäisestä tarkastuksesta ja hallinnon järjestämisestä.

Yritysten liikevaihtoluvut poimitaan Jännärin ja Rajalan (2019) artikkelista, jossa on esitetty suomalaisten pörssiyritysten vuoden 2018 numeerisia tietoja. Kyseisen artikkelin mukaan kaikkien suomalaisten pörssiyritysten mediaaniliikevaihto oli vuoden 2018 tilinpäätöksessä 123 miljoonaa euroa ja vastaavasti keskiarvoliikevaihto oli 1 316 miljoonaa euroa. Artikkelin tilinpäätösluvuissa on mukana myös First North Finland listalla listatut yhtiöt. First North Finland listan yhtiöt jätetään kuitenkin tutkimuksen ulkopuolelle, koska näitä yhtiöitä ei ole velvoitettu noudattamaan Hallinnointikoodia (Arvopaperimarkkinayhdistys ry, 2015).

Helsingin pörssissä listatuiden yhtiöiden mediaaniliikevaihto on 2018 tilinpäätöstietojen mukaan 262,4 miljoonaa euroa ja keskiarvoliikevaihto 1 576,7 miljoonaa euroa ilman First North listan yhtiöitä (Jännäri & Rajala, 2019). Tutkimusaineistosta rajataan pois isot yhtiöt eli yhtiöt, joiden liikevaihto on enemmän kuin 1 576,7 miljoonaa euroa. Näin ollen tutkimuksen kohteena on 103 yhtiötä. Näistä poistetaan lisäksi pörssistä ennen syyskuuta 2019 poistuneet yhtiöt Kotipizza Group Oyj (poistui pörssistä 27.6.2019) ja Pöyry Oyj (poistui pörssistä 25.6.2019) sekä yhtiöt: Endomines, Sotkamo Silver ja Tallink Grupp, koska näiden yhtiöiden kotipaikka on muualla kuin Suomessa. Näin ollen tarkastelussa on mukana 98 yhtiötä.

Tarkemmasta tarkastelusta rajataan pois lisäksi kuusi yhtiötä, joista ei ole saatavilla tietoja kahden selittävän muuttujan osalta. Nämä olivat neljä pankkia, koska pankit eivät ilmoita omavaraisuusastetta sekä kaksi yhtiötä, joiden oman pääoman tuotto prosenttia ei ollut saatavilla negatiivisen oman pääoman vuoksi. Poikkeavien arvojen (outlier) vuoksi rajataan vielä pois 12 yhtiötä. Näiden rajausten jälkeen tilastollinen analyysi tehdään 80:stä suomalaisesta pienestä ja keskikokoisesta Helsingin pörssin päälistalla listatusta yhtiöstä. Tutkimuksessa mukana olevat yhtiöt on lueteltu liitteessä 3.

7.2 Muuttujat ja logistinen regressioanalyysi

Jotta tutkimuksella saadaan vastaus haluttuun tutkimuskysymykseen, täytyy tutkimuksen muuttujat valita harkintaa käyttäen. Valideilla mittareilla toteutetun tutkimuksen tulokset ovat todennäköisemmin luotettavia eikä systemaattisia virheitä esiinny. (Heikkilä, 2014, s. 178.) Tällä tutkimuksella pyritään selvittämään, ovatko pienet ja keskikokoiset suomalaiset pörssiyhtiöt järjestäneet sisäisen tarkastuksen toiminnon ja selvitetään, ovatko nämä yritykset organisoineet sisäisen tarkastuksen erillisenä sisäisen tarkastuksen yksikkönä vai ovatko yritykset ulkoistaneet sisäisen tarkastuksen. Tutkitaan myös, toteutetaanko yhtiöissä sisäistä tarkastusta ulkoistuksen tai erillisen sisäisen tarkastuksen toimen sijasta muun toimen ohella.

Sisäisen tarkastuksen (ST) muuttuja on nominaaliasteikon tasoinen muuttuja. Eli sisäisen tarkastuksen muuttuja (ST) saa arvon 0, kun sisäistä tarkastusta ei ole

järjestetty, arvon 1, kun sisäinen tarkastus on järjestetty oman toimen ohella, arvon 2, kun sisäinen tarkastus on järjestetty omana yksikkönä ja arvon 3, kun sisäinen tarkastus on järjestetty ulkopuolisena ostopalveluna.

Lisäksi selvitetään, onko yrityksen koolla vaikutusta sisäisen tarkastuksen järjestämiseen, onko suuremmalla ulkomaisella omistuksella vaikutusta sisäisen tarkastuksen järjestämiseen, onko yrityksen kasvulla vaikutusta sisäisen tarkastuksen järjestämiseen, onko suuremmalla vakavaraisuudella tai kannattavuudella vaikutusta sisäisen tarkastuksen järjestämiseen ja lisääkö tarkastusvaliokunnan olemassa olo sisäisen tarkastuksen järjestämistä.

Jatkoanalyysiä varten sisäisen tarkastuksen muuttuja muokataan dummy-muuttujaksi siten, että se saa arvon 0, kun sisäistä tarkastusta ei ole järjestetty ja arvon 1, kun sisäinen tarkastus on järjestetty. Arvoon 0 yhdistetään alkuperäisen sisäisen tarkastuksen (ST) muuttujan arvot 0 (sisäistä tarkastusta ei ole järjestetty) ja 1 (sisäinen tarkastus on järjestetty oman toimen ohella). Sisäinen tarkastus oman toimen ohella ei täytä sisäisen tarkastuksen kriteereitä riippumattomuudesta (Sisäiset tarkastajat ry, 2016), eikä sitä voida sen vuoksi laskea sisäisen tarkastuksen järjestämiseksi. Vastaavasti arvoon 1 yhdistetään alkuperäisen sisäisen tarkastuksen (ST) muuttujan arvot 2 (sisäinen tarkastus on järjestetty omana yksikkönä) ja 3 (sisäinen tarkastus on järjestetty ulkopuolisena ostopalveluna). Tästä uudesta sisäisen tarkastuksen muuttujasta käytetään lyhennettä SIS.

Sisäisen tarkastuksen muuttuja (SIS) on nominaaliasteikon tasoinen muuttuja, joten tilastollinen analyysi tehdään tämän huomioiden. Logistinen regressioanalyysi soveltuu tämän kaltaisille muuttujille, jotka voivat saada toisensa poissulkevia arvoja. Logistinen regressioanalyysi sopii myös tutkimukseen, jossa tutkitaan ennestään selittäviksi havaittujen muuttujien vaikuttavuutta. Logistinen regressioanalyysi ei edellytä selittävien muuttujien välistä lineaarisuutta eikä muuttujien tarvitse olla normaalisti jakautuneita. Sen sijaan poikkeavat havainnot eli outlierit ja liiallinen selittävien muuttujien välinen korrelaatio eli multikollineaarisuus häiritsee mallia. (Metsämuuronen, 2008, s. 114–116.) Jatkoanalyysissä tutkimushypoteeseja testataan seuraavan logistisen regressiomallin avulla:

$$\text{Log}(SIS) = b_0 + b_1 \text{Ln}(KOK) + b_2 \text{Ln}(ULK) + b_3 KAS + b_4 VAK + b_5 KAN + b_6 TAR$$

missä $SIS = 1$, jos yrityksellä on sisäinen tarkastus ja 0 , jos yrityksellä ei ole sisäistä tarkastusta,
 $\text{Ln}(KOK)$ = liikevaihdon (milj. euroa) luonnollinen logaritmi,
 $\text{Ln}(ULK)$ = ulkomaisen omistuosuuden luonnollinen logaritmi,
 KAS = liikevaihdon kasvuprosentti,
 VAK = omavaraisuusaste %,
 KAN = oman pääoman tuotto % ja
 $TAR = 1$, jos yrityksellä on tarkastusvaliokunta ja 0 , jos yrityksellä ei ole tarkastusvaliokuntaa.

Yrityksen kokoa mitattaessa mittareina on yleisesti käytetty liikevaihtoa, taseen loppusummaa ja keskimääräistä henkilöstön määrää (KPL 1:4a § - 4b §). Aikaisemmissa sisäisen tarkastuksen tutkimuksissa yrityksen koon mittarina on käytetty henkilöstön määrää (Rönkkö ym., 2018) ja taseen loppusummaa (Goodwin-Steward & Kent, 2006). Liikevaihto ja henkilöstön määrä on helposti saatavilla tutkimuksen yhtiöistä (Jännäri & Rajala, 2019), joten yrityksen koon mittari valitaan näiden kahden välillä. Tutkimuksen kohdeyhtiöt rajataan liikevaihdon perusteella, joten analyysissä päädytään myös käyttämään liikevaihtoa yrityksen kokomittarina henkilöstön määrän sijasta. Liikevaihdon ja henkilöstömäärän korrelaatiotarkastelussa saadaan Pearsonin korrelaatiokertoimeksi $0,776$ ($n=80$, $p < 0,001$), joka kuvaa voimakasta korrelaatiota. Tästä päätellen tutkimuksen tulokset eivät eroa olennaisesti, vaikka yrityksen kokoa mitataan liikevaihdolla henkilöstön lukumäärän sijasta. Liikevaihdosta otetaan vielä luonnollinen logaritmi paremman tutkittavuuden vuoksi. Yrityksen kokoa (KOK) mitataan siis liikevaihdon määrän (milj. euroa) luonnollisella logaritmillä.

Koska yrityksen kokoa mitataan liikevaihdon luonnollisella logaritmillä, myös yrityksen kasvun mittari on luonnollista liittää liikevaihtoon, joten kasvua (KAS) mitataan liikevaihdon kasvuprosentilla. Ulkomaista omistusta (ULK) mitataan ulkomaisten omistajien osuuden luonnollisella logaritmillä, koska logaritmuoto vähentää poikkeavien havaintojen rajauksen tarvetta.

Vakavaraisuutta (VAK) mitataan omavaraisuusasteella. Omavaraisuusaste on yleisesti käytetty vakavaraisuuden mittari, joka kuvaa yrityksen pääomarakennetta koko yhtiön näkökulmasta ja kertoo, kuinka monta prosenttia yrityksen taseesta on rahoitettu omalla pääomalla. Omavaraisuusaste lasketaan jakamalla oma pääoma taseen loppusummalla, josta on vähennetty saadut ennakot. (Kallunki, 2014, s. 119–120).

Oman pääoman tuotto prosentti kertoo yrityksen kannattavuudesta omistajien näkökulmasta ja se lasketaan jakamalla nettotulos omalla pääomalla. Oman pääoman tuotto prosentti voidaan laskea myös sijoitetun pääoman tuotto prosenttin, verojen jälkeisten nettorahoituskulujen ja pääomarakenteen avulla. (Kallunki, 2014, s. 103–104). Kannattavuuden muuttujan (KAN) mittarina käytetään näin ollen oman pääoman tuotto prosenttia.

Tarkastusvaliokunnan (TAR) olemassa olo on dummy-muuttaja saaden arvon 0, silloin kun tarkastusvaliokuntaa ei ole perustettu ja arvon 1, silloin kun tarkastusvaliokunta on perustettu. Seuraavassa taulukossa (ks. taulukko 1) on esitetty muuttujat tiiviisti sekä kerrottu mistä lähteestä muuttujan arvot kerätään.

Taulukko 1. Muuttujat ja aineistolähteet

Muuttuja	Muuttujan arvo	Aineiston lähde
Sisäinen tarkastus SIS	Sisäinen tarkastus on 1 / ei ole 0	Yhtiön julkaisut
Koko LnKOK	Log liikevaihto euroa	Kauppalehti Optio
Ulkomainen omistus LnULK	Log ulkomaisten omistajien osuus	Euroclear Finland
Kasvu KAS	Liikevaihdon kasvu %	Kauppalehti Optio
Toimiala TOI	Toimiala	Kauppalehti internetsivut
Vakavaraisuus VAK	Omavaraisuusaste %	Kauppalehti Optio
Kannattavuus KAN	Oman pääoman tuotto %	Kauppalehti Optio
Tarkastusvaliokunta TAR	Tarkastusvaliokunta on 1 / ei ole 0	Yhtiön julkaisut

Toimialaa (TOI) käsitellään erillään logistisesta regressiomallista ja toimialatarkasteluun otetaan mukaan kaikki 98 yhtiötä. Tässä tutkimuksessa käytetään Kauppalehden (2019) toimialaluokitusta. Aineiston yhtiöt jakautuvat

seuraaviin toimialoihin: kulutustavarat, perusteollisuus, rahoituspalvelut, teknologia, teollisuustuotteet ja palvelut, terveydenhuolto, tietoliikenne sekä luokkaan muut.

7.3 Aineiston keräys

Kun arvioidaan tutkimuksen luotettavuutta, puhutaan ulkoisesta ja sisäisestä reliabiliteetista. Ulkoinen reliabiliteetti tarkoittaa sitä, että tutkimus voidaan toistaa uudestaan ja sisäinen reliabiliteetti tarkoittaa, että toistettaessa tutkimus, saadaan samat tulokset kuin ensimmäisellä kerralla. (Heikkilä, 2014, s. 178). Kaikki tässä tutkimuksessa käsitelty aineiston on julkisesti saatavilla ja tutkimus voidaan toistaa samanlaisena uudestaan, joten ulkoinen reliabiliteetti saavutetaan.

Tutkimuksen kohteena olevat yritykset ilmoittavat tiedot sisäisen tarkastuksen järjestämisestä yhtiötiedotteissa, jotka ovat saatavilla Nasdaqin yhtiötiedote palvelussa. Muutamien yhtiöiden tietoja sisäisestä tarkastuksesta ole saatavilla Nasdaqin julkaisemissa tiedotteissa, mutta näidenkin yhtiöiden tiedot sisäisen tarkastuksen järjestämisestä löytyvät yritysten internetsivuilta.

Yhtiöiden julkaisemista tiedoista kerätään tiedot, millä tavalla yhtiössä käytännössä toteutetaan sisäinen tarkastus, jos se on toteutettu. Kerätään myös tieto, onko yhtiöllä olemassa riippumaton sisäinen tarkastus, tehdäänkö sisäistä tarkastusta muun toimen ohella tai onko sisäinen tarkastus ulkoistettu. Yhtiöt käyttävät yleisesti sanaa: ”tarvittaessa”. Aineiston keräyksessä tämä sana tulkitaan kielteisesti. Esimerkiksi ulkoistamisen osalta monet yhtiöt mainitsevat: ”tarvittaessa sisäisessä tarkastuksessa käytetään apuna ulkopuolista palvelua”. Näitä tapauksia ei lueta mukaan ulkoistettuun sisäisen tarkastuksen palveluun, koska ulkopuolisen palvelun käytöstä ei ole varmuutta.

Lisäksi yhtiön julkaisemista tiedoista kerätään tiedot hallituksen jäsenistä koostuvista tarkastusvaliokunnista ja Jännärin ja Rajalan (2019) artikkelista poimitaan vuoden 2018 tilinpäätöksiin pohjautuvat tunnusluvut: liikevaihto, liikevaihdon kasvuprosentti, omavaraisuusaste ja oman pääoman tuotto prosentti. Ulkomainen omistus saadaan selville Euroclear Finlandin (2019) tilastosta ja toimialatiedot Kauppalehden (2019) internetsivuilta.

Aineiston keräys toteutetaan samanlaisena kaksi kertaa. Ensimmäisen aineiston keräyksen jälkeen aineisto jätetään lepäämään kuukaudeksi ja aineiston keräys toteutetaan uudestaan samalla tavalla, niin ettei katsota ensimmäistä aineistoa. Tällä pyritään siihen, että aineistonkeräysvaiheessa mahdollisesti tulevat inhimilliset virheet saadaan eliminoitua ja sisäinen reliabiliteetti toteutuu mahdollisimman hyvin. Toisen aineiston keräyksen jälkeen aineistoja verrataan toisiinsa. Vertailussa tulee esille aineistojen välillä neljä eroavaisuutta, joista kaksi koskee tarkastusvaliokunnan olemassa oloa ja kaksi sisäisen tarkastuksen järjestämistapaa.

Aineistojen väliset erot tarkastusvaliokunnan olemassa olosta johtuvat tulkinta eroista. Toisessa aineiston keräyksessä on tulkittu työvaliokunta, joka hoiti tarkastusvaliokunnan tehtäviä, tarkastusvaliokunnaksi. Kun taas toisella aineiston keräys kerralla on tulkittu, ettei tarkastusvaliokuntaa ole olemassa tässä tapauksessa. Toinen ero tarkastusvaliokunnan olemassa olosta johtuu siitä, että vuosikertomuksessa tai siihen sisältyvässä hallinto- ja ohjausjärjestelmä selvityksessä ei ole kerrottu valiokunnista. Tämä tulkitaan toisella kerralla niin, ettei tarkastusvaliokuntaa ole olemassa ja toisella aineiston keräys kerralla etsitään asiasta lisää tietoa yrityksen nettisivuilta, josta selviää, että tarkastusvaliokunta on olemassa. Lopullisessa aineistossa nämä molemmat tapaukset tulkitaan niin, että tarkastusvaliokunta on olemassa näissä yrityksissä.

Aineistojen välisiin eroihin sisäisen tarkastuksen järjestämisestä ei löydy selittävää tekijää, joten erot tulkitaan rekisteröintivirheeksi. Tarkistuksen jälkeen todetaan, että molemmissa tapauksissa sisäinen tarkastus on organisoitu yrityksissä omaksi toiminnokseen ja näin nämä käsitellään analyysissä.

8 TUTKIMUSTULOKSET

Tilastollinen analyysi aloitetaan tarkastelemalla 98:sta yrityksestä kerättyä aineistoa. Silmäilemällä aineistoa Excelissä huomataan, että neljän pankin osalta kaikki tunnusluvut eivät ole vertailukelpoisia muiden yritysten kanssa. Nämä poistetaan aineistosta kuten on tehty myös Rönkön ym. (2018) tutkimuksessa. Silmäily tuo esille myös kaksi yhtiötä, joiden osalta ei ole ilmoitettu oman pääoman tuottoprosenttia, koska sitä ei ole voinut laskea negatiivisen oman pääoman vuoksi. Myös nämä yhtiöt poistetaan aineistosta, joten rajausten jälkeen aineistossa on 92 yhtiötä.

Outlierit voivat aiheuttaa vääristymiä korrelaatioon, eikä logistinen regressioanalyysi siedä montaa outlieria (Metsämuuronen, 2008, s. 17–18 ja s. 117). Outliereiden selvittämiseksi aineiston muuttujia tutkitaan Excelissä Box-and-Whisker -kuvalla. Liikevaihdon osalta outlierit saadaan eliminoitua muuntamalla liikevaihdon euromääräiset luvut luonnollisella logaritmillä. Myös ulkomaisesta omistussuudesta otetaan luonnollinen logaritmi, jotta outlierien määrää saadaan rajattua kahteen, eikä suurimpien ulkomaisten omistuksien yhtiöitä tarvitse rajata pois kuten täytyisi tehdä ilman logaritimuunnosta.

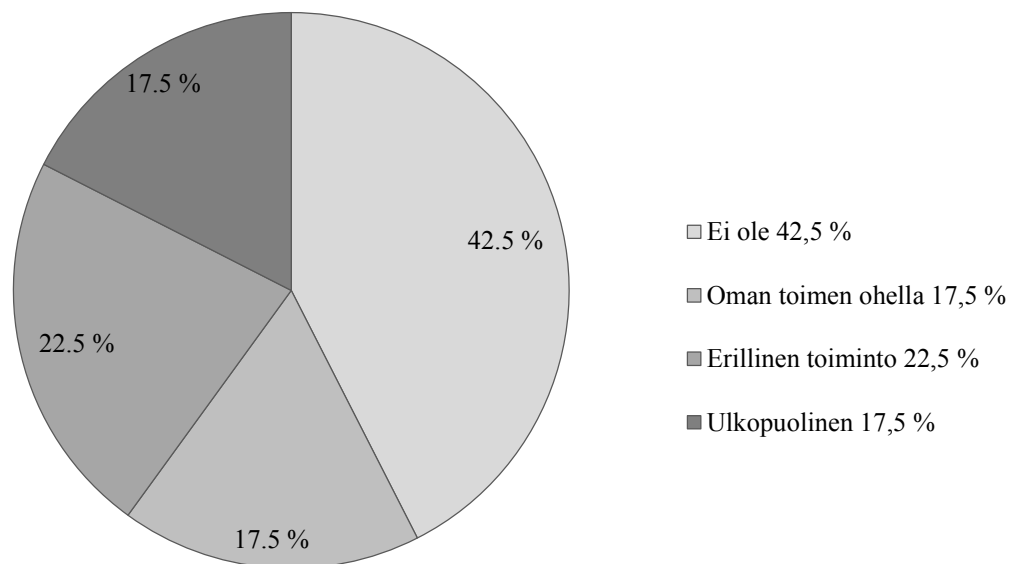
Liikevaihdon kasvun Box-and-Whisker -kuva tuo esille neljä outlieria kuten myös oman pääoman tuottoprosentin Box-and-Whisker -kuva, joten nämä kahdeksan yhtiötä rajataan pois aineistosta. Lisäksi omavaraisuusasteen outlier-tarkastelun seurauksena rajataan pois vielä kaksi outlieria, joten poikkeavien arvojen vuoksi rajataan tilastollisesta analyysistä pois yhteensä 12 yhtiötä. Rajausten jälkeen tilastollinen analyysi tehdään 80:stä suomalaisesta pienestä ja keskikokoisesta Helsingin pörssin päälistalla listatusta yhtiöstä. Nämä yhtiöt on lueteltu tutkimuksen lopussa olevassa liitteessä (liite 3), jossa on nähtävillä myös analyysistä poistetut yhtiöt.

8.1 Sisäisen tarkastuksen järjestäminen

Tämän tutkimuksen mukaan sisäisen tarkastuksen on järjestänyt, joko yrityksen sisäisenä erillisenä toimintona tai ulkopuolisenä sisäisen tarkastuksen palveluna, 40,0

% analyysissä olevasta 80:stä suomalaisesta pienestä ja keskisuuresta pörssiyrityksestä. Tulos on saman suuntainen, kuin aiempi tutkimus osoittaa. Rönkkö ym. (2018) on tutkinut Nasdaq Helsinki Oy:n pörssissä kaikkien listattujen suomalaisten yritysten sisäisen tarkastuksen järjestämistä vuoden 2012 tietojen perusteella. Heidän tutkimuksessa oli mukana 107 yritystä, joista 41,1 % oli käyttänyt sisäistä tarkastusta ja 59,9 % ei ollut käyttänyt sisäistä tarkastusta. Tämän Pro gradun tutkimustulokset eivät ole suoraan verrannollisia Rönkön ym. (2018) tutkimukseen tutkimusyritysten koko eron vuoksi, mutta se antaa pohjaa johtopäätöksille.

Seuraavasta kuviosta (ks. kuvio 5) nähdään, että yhtiöistä, jotka ovat organisoineet sisäisen tarkastuksen, 22,5 % toteutti sen omassa yhtiössä ja 17,5 % käytti ulkopuolista palvelua sisäisen tarkastuksen organisoinnissa. Australiassa tehdyssä tutkimuksessa yrityksistä 34 % käytti sisäistä tarkastusta ja näistä yhtiöistä 25 % oli organisoinut sisäisen tarkastuksen ulkopuoliselta ostettuna palveluna (Goodwin-Stewart & Kent, 2006). Tässä Pro gradu tutkimuksessa vastaavalla tavalla laskettu ulkopuoliselta ostettu sisäisen tarkastuksen osuus on, huomattavasti suurempi, 44 %. Tästä huomataan, että ulkopuolisen palvelun käyttö sisäisessä tarkastuksessa on kasvanut.

Kuvio 5. Sisäisen tarkastuksen järjestäminen, n = 80

Carey ym., (2006) tutkimuksen mukaan kolme neljäs osaa yrityksistä, jotka ulkoistivat sisäisen tarkastuksen, ulkoistivat sen omalla tilintarkastajalleen, mitä ei pidetä suositeltavana riippumattomuuden heikentymisen vuoksi (IIA, 2009b). Yksikään tässä Pro gradu tutkimuksessa mukana ollut yritys ei ilmoittanut sisäisen tarkastuksen ulkoistamisesta omalle tilintarkastajalle.

Yhtiöistä huomattava osa, 17,5 %, ilmoitti järjestävänsä sisäisen tarkastuksen muun tehtävän ohella. Tätä ei voi kuitenkaan pitää sisäisen tarkastuksen järjestämisenä, koska sisäisen tarkastuksen kansainväliset ammattistandardit edellyttävät sisäiseltä tarkastukselta riippumattomuutta (Sisäiset tarkastajat ry, 2016). Riippumattomuus ei voi toteutua, jos sisäistä tarkastusta hoidetaan yhtiön sisällä muun toimen ohella (Holopainen ym., 2013, s.116). Yhtiöt voivat järjestää sisäisen tarkastuksen alkuvaiheessa väliaikaisesti oman toimen ohella (Niemi, 2018, s. 40), koska sisäisen tarkastuksen toiminnon perustaminen yhtiöön kestää lyhimmillään yli vuoden ja mahdollisesti jopa kahdesta neljään vuotta, jos sisäisen tarkastuksen yksikkö perustetaan oman organisaation sisälle kouluttamalla olemassa olevaa henkilöstöä (Holopainen ym., 2013, s. 116–117).

Tutkimuksen yhtiöt jaettiin pieniin ja keskisuuriin yhtiöihin, jotta saadaan selville onko sisäisen tarkastuksen järjestämisessä eroja pienten ja keskisuurten pörssiyritysten välillä. Pieniin pörssiyrityksiin laskettiin ne yhtiöt joiden liikevaihto on mediaaniliikevaihtoa eli 262,4 miljoonaa euroa alhaisempi. Keskisuuriin pörssiyrityksiin luokiteltiin yhtiöt, joiden liikevaihto on mediaania isompi ja keskiarvoa, 1 576,7 miljoonaa euroa, pienempi. Näin määritellen tutkimuksen 80:stä yhtiöstä 34 oli keskisuurta ja 46 pientä yhtiötä. Pienistä yhtiöistä 19,6 % oli järjestänyt sisäisen tarkastuksen joko yhtiössä omana toimintona tai ulkoisena palveluna. Keskisuurissa yhtiöissä vastaava luku oli 67,6 %.

Seuraavasta taulukosta (ks. taulukko 2) nähdään kuinka sisäisen tarkastuksen järjestäminen poikkeaa vertailtaessa pieniä ja keskisuuria yhtiöitä keskenään. Keskisuurien yhtiöiden sisäisen tarkastuksen järjestäminen on toteutettu oman yhtiön sisällä erillisenä sisäisen tarkastuksen toimintona useammin kuin ulkopuolisena palveluna, kun taas pienemmät yhtiöt ovat käyttäneet enemmän ulkopuolista palvelua. Holopainen ym. (2013, s. 116) esittävät ohjeellisina rajoina: sadan

miljoonan euron liikevaihtoa tai viisi sataa työntekijää, joiden täytyessä sisäiseen tarkastukseen tulisi käyttää vähintään yhden henkilön täysipäiväinen työpanos ja tätä pienemmät yhtiöt voivat organisoida sisäisen tarkastuksen ostopalveluina. Tämän määritelmän perusteella vähintään keskisuurten yritysten pitäisi organisoida sisäinen tarkastus yhtiössä erillisenä toimintona. Taulukosta 2 nähdään, että kuitenkin 23,5 prosentissa keskisuuria yhtiöitä ei nähdä sisäistä tarkastusta tarpeellisena.

Taulukko 2. Sisäisen tarkastuksen jakautuminen pienillä ja keskisuurilla yhtiöillä

Sisäinen tarkastus, n = 80	Pienet, 46 yhtiötä	Keskisuuret, 34 yhtiötä
Ei ole	56,5 %	23,5 %
Oman toimen ohella	23,9 %	8,8 %
Erillinen toiminto	6,5 %	44,1 %
Ulkopuolinen	13,1 %	23,6 %

8.2 Tilastollinen analyysi

8.2.1 Kuvailevat tunnusluvut

Tilastollinen analyysi on toteutettu IBM SPSS Statistics 25 -ohjelmalla. Taulukossa 3 esitetään logistisen regressiomallin muuttujista tunnusluvut: keskiarvo, keskihajonta, minimi ja maksimi niin, että mukana on myös liikevaihdon ja ulkomaisen omistuksen alkuperäisillä arvoilla lasketut tunnusluvut. Taulukosta nähdään, että yhtiöistä 40 % on järjestänyt sisäisen tarkastuksen ja 65 %:lla yhtiöistä on olemassa tarkastusvaliokunta. Ulkomainen omistusosuus on keskimäärin 16,34 % ja se vaihtelee 0,1 ja 81,1 prosentin välillä. Luvut ovat hieman matalammat kuin Rönkön ym. (2018) vastaavat: keskiarvo 19,07 % minimi 0,01% ja maksimi 90,77 %.

Analyysiyriyten omavaraisuusaste on keskimäärin 49,81 %, jota voidaan pitää hyvänä arvona. Hyvän omavaraisuusasteen ohjearvo on yli 40 %, tyydyttävä arvo on 20 %–40 % ja vakavaraisuutta voidaan pitää heikkona, kun omavaraisuusaste on alle 20 % (Heikinmatti, Jahkonen, Kanervisto, Kekki, Marjomaa, Ruusulaakso & Toivio, 2017, s. 69–70). Omavaraisuusasteen keskihajonta 14,95 % kertoo yhdessä

keskiarvon 49,81 % kanssa, että suurimmalla osalla yhtiöistä vakavaraisuus on vähintään tyydyttävä.

Taulukko 3. Kuvaileva tilastoanalyysi

Muuttujat	Lukumäärä	Keskiarvo	Keskihajonta	Minimi	Maksimi
SIS	80	0,40	0,49	0	1
Ln(KOK)	80	2,22	0,59	1,00	3,19
KOK	80	347,63	388,13	10,00	1552,20
Ln(ULK)	80	0,82	0,66	-0,92	1,91
ULK	80	16,34	20,7	0,1	81,1
KAS	80	5,12	9,96	-13,90	32,50
VAK	80	49,81	14,95	18,0	84,0
KAN	80	9,07	12,64	-18,40	39,0
TAR	80	0,65	0,48	0	1

Muuttujat:

SIS = 1, jos sisäinen tarkastus on järjestetty ja 0, jos sisäistä tarkastusta ei ole järjestetty,

Ln(KOK) = luonnollinen logaritmi liikevaihdosta (milj. euroa),

KOK = liikevaihto (milj. euroa),

Ln(ULK) = luonnollinen logaritmi ulkomaisesta omistuksesta (%),

ULK = ulkomainen omistus osuus (%),

KAS = liikevaihdon kasvu (%),

VAK = omavaraisuusaste (%),

KAN = oman pääoman tuotto (%),

TAR = 1, jos on tarkastusvaliokunta ja 0, jos ei ole tarkastusvaliokuntaa.

Edelleen taulukosta 3 nähdään, että tutkimusyriyten kokoero on huomattava. Yriyten liikevaihto vaihtelee 10 miljoonan euron ja 1 552 miljoonan euron välillä ja liikevaihdon kasvu vaihtelee -13,90 ja 32,50 prosentin välillä. Yriyten kannattavuudessa on myös isoja eroja oman pääoman tuotto prosentilla mitattuna. Heikoimmin kannattavilla yriyksillä oman pääoman tuotto on negatiivinen ja parhaimmat yhtiöt tuottavat omistajien sijoituksille reilusti yli 9 prosentin tuoton.

8.2.2 Korrelaatioanalyysi

Muuttujien välistä yhteyttä tutkitaan korrelaatiokertoimilla. Pearsonin korrelaatiokerroin on yleisesti käytetty ja sitä voidaan käyttää, kun muuttujat ovat

välimatka- ja suhdeasteikon tasoisia sekä dikotomisiasa nominaaliasteikon tasoisia muuttujia, kuten tässä tutkimuksessa muuttujat SIS ja TAR. (Heikkilä, 2014, s. 90). Taulukosta 4 nähdään, että sisäisen tarkastuksen (SIS) selitettävä muuttuja korreloi positiivisesti kokoa mittaavan muuttujan (Ln(KOK)) 0,505, $p < 0,01$) ja jonkun verran tarkastusvaliokunnan (TAR) 0,439, $p < 0,01$) sekä hieman negatiivisesti liikevaihdon kasvun (KAS) -0,267, $p < 0,05$) kanssa. Muiden muuttujien kanssa sisäisellä tarkastuksella (SIS) ei ole merkittävää korrelaatiota.

Taulukko 4 näyttää myös, että selittävien muuttujien väliset korrelaatiot ovat pääosin vähäisiä. Ainoastaan koko muuttujan (Ln(KOK)) ja tarkastusvaliokunnan (TAR) välillä voidaan sanoa olevan jonkun verran positiivista korrelaatiota (0,430, $p < 0,01$). Voidaan kuitenkin todeta, että logistista regressiomallia haittaavaa multikollineaarisuutta ei ole, koska Farrarin ja Glauberin (1967) mukaan korrelaatiokertoimen häiritsevänä rajana pidetään 0,8:aa tai 0,9:ää.

Taulukko 4. Pearsonin korrelaatiokertoimet

	SIS	Ln(KOK)	Ln(ULK)	KAS	VAK	KAN	TAR
SIS	1,000						
Ln(KOK)	0,505**	1,000					
Ln(ULK)	0,215	0,226*	1,000				
KAS	-0,267*	-0,206	-0,050	1,000			
VAK	-0,165	-0,298**	0,060	0,115	1,000		
KAN	0,077	0,160	0,028	0,224*	0,229*	1,000	
TAR	0,439**	0,430**	0,256*	-0,065	-0,122	-0,070	1,00

** $p < 0,01$

* $p < 0,05$

Muuttujat:

SIS = 1, jos sisäinen tarkastus on järjestetty ja 0, jos sisäistä tarkastusta ei ole järjestetty,

Ln(KOK) = luonnollinen logaritmi liikevaihdosta (milj. euroa),

Ln(ULK) = luonnollinen logaritmi ulkomaisesta omistuksesta (%),

KAS = liikevaihdon kasvu (%),

VAK = omavaraisuusaste (%),

KAN = oman pääoman tuotto (%),

TAR = 1, jos on tarkastusvaliokunta ja 0, jos ei ole tarkastusvaliokuntaa.

8.2.3 Logistinen regressioanalyysi

Logistisella regressioanalyysillä on tarkoitus etsiä vastukset tutkimushypoteeseihin: H1 yrityksen suurempi koko lisää sisäisen tarkastuksen järjestämistä, H2 suurempi ulkomaisten omistajien osuus lisää sisäisen tarkastuksen järjestämistä, H3 voimakkaampi kasvu lisää sisäisen tarkastuksen järjestämistä, H4 suurempi vakavaraisuus lisää sisäisen tarkastuksen järjestämistä, H5 suurempi kannattavuus lisää sisäisen tarkastuksen järjestämistä ja H6 jos yrityksellä on tarkastusvaliokunta, sisäinen tarkastus on todennäköisempi.

Taulukossa 5 esitetään sisäisen tarkastuksen logistisen regressiomallin tulokset. Omnibus testin khiin neliön merkitsevyys kertoo logistisen regressiomallin tilastollisesta merkitsevyydestä (Metsämuuronen, 2008, s. 130). Tutkimuksen malli on merkitsevä, koska sen Omnibus testin khiin neliö on merkitsevä ($p = 0,001$). Nagelkerken R^2 arvo kertoo minkä osuuden selitettävästä muuttujasta malli pystyy kertomaan (Metsämuuronen, 2008, s. 123), joten selittävien muuttujien avulla voidaan selittää 48,4 prosenttia sisäisen tarkastuksen (SIS) muuttujan vaihtelusta.

Metsämuuronen (2008, s. 131) mukaan Hosmerin ja Lemeshovin testillä mitataan logistisen regressiomallin arvojen luokittelua oikeisiin kategorioihin ja malli on huono, jos khiin neliö -testin merkitsevyys on pienempi kuin 0,05. Tämän tutkimuksen Hosmerin ja Lemeshovin khiin neliön p-arvo on 0,262, joten malli on hyvä. Mallin hyvyydestä kertoo myös se, että sillä pystytään luokkitelemaan oikein 80,0 prosenttia havainnoista siten, että yritykset joilla on sisäisen tarkastus luokitellaan oikein 75,0 prosenttisesti ja yritykset, joilla ei ole sisäistä tarkastusta luokitellaan oikein 83,3 prosenttisesti.

Taulukosta 5 nähdään, että muuttujista vain yrityksen koko ($\ln(KOK)$, $p = 0,021$) ja tarkastusvaliokunta (TAR, $p = 0,013$) ovat tilastollisesti merkittäviä selittäjiä, koska ainoastaan niillä Waldin testisuureen p-arvo on alle 0,05. Tämä tarkoittaa sitä, että hypoteeseilla:

H1: Yrityksen suurempi koko lisää sisäisen tarkastuksen järjestämistä ja

H6: Jos yrityksellä on tarkastusvaliokunta, sisäinen tarkastus on todennäköisempi

on mallissa selittävää arvoa ja muut hypoteesit hylätään. Mallin selitysaste 48,4 % tulee siis muuttujista Ln(KOK) ja TAR.

Taulukko 5. Sisäisen tarkastuksen logistisen regression tulokset

Muuttujat	Regressiokerroin	Waldin testisuure	p-arvo	Exp(B)
Vakio	-2,853	1,989	0,158	0,058
Ln(KOK)	1,487	5,315	0,021	4,424
Ln(ULK)	0,503	0,992	0,319	1,654
KAS	-0,071	3,642	0,056	0,931
VAK	-0,018	0,597	0,440	0,982
KAN	0,027	0,949	0,330	1,027
TAR(1)	-1,849	6,236	0,013	0,157

n = 80,

Omnibus Tests of Model Coefficients Chi-square 16,897, p = 0,001

Homer and Lemeshow Test Chi-square 10,050, p = 0,262

Nagelkerke R² = 0,484

Estimoitu malli: $Log(SIS) = b_0 + b_1KOK + b_2ULK + b_3KAS + b_4VAK + b_5KAN + b_6TAR$, missä

SIS = 1, jos sisäinen tarkastus on järjestetty ja 0, jos sisäistä tarkastusta ei ole järjestetty,

Ln(KOK) = luonnollinen logaritmi liikevaihdosta (milj. euroa),

Ln(ULK) = luonnollinen logaritmi ulkomaisesta omistuksesta (%),

KAS = liikevaihdon kasvu (%),

VAK = omavaraisuusaste (%),

KAN = oman pääoman tuotto (%),

TAR = 1, jos on tarkastusvaliokunta ja 0, jos ei ole tarkastusvaliokuntaa.

Logistisen regressiomallin Exp(B) arvo kertoo riskin eli, kuinka paljon selittävän muuttujan arvon kasvaessa yhdellä yksiköllä selittävän muuttujan todennäköisyys kasvaa (Metsämuuronen, 2008, s. 132). Muuttujan Ln(KOK) Exp(B) arvo 4,424 kertoo, että liikevaihdon luonnollisen logaritmin kasvaessa yhdellä yksiköllä sisäisen tarkastuksen riski kasvaa 4,424 kertaiseksi. Yrityksen suurempi koko vaikuttaa siis sisäisen tarkastuksen järjestämiseen positiivisesti.

Tarkastusvaliokuntaa (TAR) käsitellään SPSS:ssä categorical valinnalla (Metsämuuronen, 2008, s. 128), koska kyseessä on nominaaliasteikon tasoinen dummy-muuttuja. Tarkastusvaliokunnan muuttuja saa arvon 0, kun yrityksellä ei ole tarkastusvaliokuntaa. Taulukkoa 5 tulkittaessa tämä huomioidaan niin, että logistisen regressiomallin tulokset selittävät sisäisen tarkastuksen olemassa oloa, kun yrityksellä ei ole tarkastusvaliokuntaa. Taulukosta 5 nähdään, että

tarkastusvaliokunnan olemassaolon muuttuja (TAR) saa $\text{Exp}(B)$ arvoksi alle yhden olevan arvon 0,157. Tämä tarkoittaa sitä, että yrityksellä, jolla ei ole tarkastusvaliokuntaa on vähemmän todennäköisesti järjestetty sisäinen tarkastus. Toisin sanoen, kun yrityksellä on tarkastusvaliokunta, on 6,4 ($1/0,157$) kertaa todennäköisempää, että yrityksellä on sisäinen tarkastus kuin, jos yrityksellä ei ole tarkastusvaliokuntaa.

8.3 Toimialatarkastelu

Aiemman tutkimuksen perusteella tiedetään että rahoituslalla sisäisen tarkastuksen järjestäminen on muita toimialoja yleisempää (Goodwin-Stewart & Kent, 2006), joka johtuu osaltaan Suomessa luottolaitoslain (9:8 §) vaatimuksista. Tässä tutkimuksessa haluttiin selvittää onko sisäinen tarkastuksen järjestämisessä eroja muiden toimialojen välillä. Toimialavertailuun (ks. taulukko 6) otettiin mukaan kaikki pienet ja keskisuuret suomalaiset pörssiyritykset.

Taulukko 6. Sisäinen tarkastus toimialoittain

Toimiala, n = 98	On	On %	Ei	Ei %	Lukumäärä
Kulutuspalvelut	4	40 %	6	60 %	10
Kulutustavarat	3	20 %	12	80 %	15
Perusteollisuus	0	0 %	2	100 %	2
Rahoituspalvelut	9	56 %	7	44 %	16
Teknologia	3	20 %	12	80 %	15
Teollisuustuotteet ja palvelut	11	35 %	20	65 %	31
Terveydenhuolto	5	71 %	2	29 %	7
Tietoliikenne	1	100 %	0	0 %	1
Muut	1	100 %	0	0 %	1
Yhteensä	37	38 %	61	62 %	98

Toimialaluokituksen lähde: Kauppalehti (2019)

Kuten taulukosta 6 selviää rahoituspalvelualan 16:sta yrityksestä 56 % on järjestänyt sisäisen tarkastuksen. Tämä tukee aiemman tutkimuksen (Goodwin-Stewart & Kent, 2006) tuloksia rahoitusajan yleisemmästä sisäisestä tarkastuksesta, koska 98 yrityksen joukosta sisäisen tarkastuksen on järjestänyt 38 % yritystä.

Rahoituspalveluita yleisempää sisäinen tarkastus on kuitenkin terveydenhuoltoalalla, jopa 71 % terveydenhuolto alan yrityksistä on järjestänyt sisäisen tarkastuksen. Muidenkin toimialojen välillä on eroja. Kulutustavara-alalla ja teknologia-alalla sisäinen tarkastus on järjestetty ainoastaan 20 %:ssa yhtiöitä, mutta kulutuspalvelut (40 %) ja teollisuustuotteet ja palvelut (35 %) ovat lähellä keskiarvoa sisäisen tarkastuksen järjestämisessä.

8.4 Muita huomioita

Osalla tutkimuksen yhtiöistä sisäistä valvontaa ja riskienhallintaa on kuvattu hyvin laajasti ja teoriapohjaisesti. Saman suuntainen huomio on tehty myös Keskuskauppakamarin (2018) hallinnointi selvityksessä. Yritykset, joilla sisäinen tarkastus on organisoitu omaksi toiminnoksi tai ulkoistettu, ilmoittavat tiedon selkeästi ja tiiviisti. Suurin osa sisäisen tarkastuksen ulkoistaneista yhtiöistä kertoo lisäksi palvelun tuottajan. Myös monet yrityksistä, joilla sisäistä tarkastusta ei ole järjestetty ilmoittavat tiedon sisäisen tarkastuksen järjestämättömyydestä selkeästi, mutta osalta tietoa on vaikea löytää sisäisen tarkastuksen teorian seasta.

Rönkön ym. (2018) tutkimuksen mukaan sisäinen tarkastus jätetään organisoimatta esimerkiksi yrityksen pienen koon tai suppean toiminta-alueen vuoksi sekä ulkoisen tilintarkastuksen suurempien palveluiden ostamisen vuoksi. Sama tulee esille tässä tutkimuksessa tilintarkastuksen palveluiden osalta. Useampi yhtiö ilmoittaa corporate governance selvityksessä, että sisäisen tarkastuksen puuttumista kompensoidaan laajempänä ulkoisena tilintarkastuksena.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän Pro gradun tarkoituksena on selvittää, miten suuri osa suomalaisista pienistä ja keskikokoisista pörssiyrityksistä on päätenyt sisäisen tarkastuksen järjestämiseen sekä selvittää millä tavalla nämä yritykset ovat järjestäneet sisäisen tarkastuksen. Lisäksi tutkimuksen tarkoituksena on selvittää lisääkö yrityksen suurempi koko, ulkomainen omistus tai kasvu sekä parempi kannattavuus tai vakavaraisuus sisäistä tarkastusta. Tutkitaan myös onko tarkastusvaliokunnan olemassa ololla vaikutusta sisäiseen tarkastukseen. Lisäksi selvitetään millaisia eroja sisäisen tarkastuksen järjestämisessä on eri toimialojen väleillä.

Tutkimustulokset sisäisen tarkastuksen järjestämisen aktiivisuudesta ovat saman suuntaiset kuin aiemmassa Rönkön ym. (2018) suomalaisille pörssiyrityksille tehdyssä tutkimuksessa. Tämän Pro gradun mukaan 40,0 % yrityksistä on järjestänyt sisäisen tarkastuksen ja Rönkön ym. (2018) tutkimuksessa vastaava luku on 41,1 %. Tämän Pro gradun tulokset eivät ole täysin verrattavissa aiempaan tutkimukseen, koska Rönkön ym. (2018) tutkimus kohdistui kaikkiin suomalaisiin pörssiyrityksiin ja tästä Pro gradusta suurimmat yritykset on rajattu pois. Eroa tuloksiin aiheuttaa myös se, että Rönkön ym. (2018) tutkimus on toteutettu vuoden 2012 aineistolla ja tässä Pro gradu tutkimuksessa on mukana, vuoden 2018 tilinpäätöstiedoilla ne yritykset, jotka olivat listattuina Helsingin pörssissä syyskuussa 2019.

Tämän Pro gradun tutkimustuloksia verrattaessa Rönkön ym. (2018) tutkimuksen tuloksiin, voidaan todeta suomalaisten pienten ja keskisuurten yritysten sisäisen tarkastuksen järjestämisen lisääntyneen muutaman vuoden takaisesta, kun huomioidaan edellä selostetut erot tutkimuksissa. Lisäksi logistisessa regressioanalyysissä selvisi, että yrityksen suurempi koko vaikuttaa sisäisen tarkastuksen järjestämiseen positiivisesti. Tälläkin voidaan perustella sitä, että sisäinen tarkastus on lisääntynyt pienillä ja keskisuurilla yrityksillä, kun verrataan Rönkön ym. (2018) tutkimuksen 41,1 prosenttia tämän Pro gradu tutkimuksen 40,0 prosenttiin, koska tässä Pro gradu tutkimuksessa ei ole mukana isoja yrityksiä, joilla sisäinen tarkastus on todennäköisimmin järjestetty.

Logistinen regressioanalyysi osoittaa myös, että tarkastusvaliokunnan olemassaololla on positiivinen vaikutus sisäisen tarkastuksen järjestämiseen. Pearsonin korrelaatiokerroin tarkastusvaliokunnan ja liikevaihdon luonnollisen logaritmin välillä on 0,43, jolloin tarkastusvaliokunnan olemassaolo voi olla yhteydessä yhtiön kokoon ja siten osittain selittää tarkastusvaliokunnan positiivista vaikutusta sisäisen tarkastuksen järjestämiseen. Kannattavuudella ja vakavaraisuudella ei näytä olevan vaikutusta sisäisen tarkastuksen järjestämiseen logistisen regressioanalyysin perustella.

Myöskään ulkomaisella omistuksella tai yrityksen kasvulla ei ole logistisen regressioanalyysin mukaan vaikutusta sisäisen tarkastuksen järjestämiseen. Nämä tulokset poikkeavat aiemmasta tutkimuksesta, koska Rönkön ym. (2018) tutkimuksen perusteella sisäisen tarkastuksen järjestämiseen vaikuttaa yrityksen omistusrakenne siten, että monimutkaisemman omistajarakenteen ja suuremman ulkomaisen omistuksen yhtiöt ovat päätyneet useammin sisäisen tarkastuksen järjestämiseen. Eroa ulkomaisen omistuksen osalta voi selittää jälleen tämän tutkimuksen ja Rönkön ym. (2018) tutkimuksen yritysten kokoerolla.

Toimialatarkastelusta nousee esille, odotetun rahoituspalvelualan keskiarvoa suuremman sisäisen tarkastuksen järjestämistason lisäksi, terveydenhuoltoala, jopa rahoituspalvelualaa isommalla, sisäisen tarkastuksen järjestämisen osuudella. Terveydenhuoltoalalla sisäisen tarkastuksen on järjestänyt viisi yhtiötä seitsemästä. Tutkimuksesta ei selviä, mitkä tekijät terveydenhuoltoalalla vaikuttavat sisäisen tarkastuksen järjestämiseen. Terveydenhuoltoala on läheisessä kontaktissa julkishallinnon kanssa, joten selitystä laajemman sisäisen tarkastuksen järjestämiseen terveydenhuoltoalalla voisi hakea julkishallinnon yhteyden kautta. Lisäksi terveydenhuoltoala on Suomessa voimakkaassa muutosvaiheessa sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2019) vuoksi, jolloin uudistukseen varautumisella voi olla vaikutuksia sisäisen tarkastuksen järjestämiseen.

Tutkimuksessa selvisi lisäksi, että osa yhtiöistä selostaa laajasti sisäisestä tarkastuksesta yleisesti. Laajasta selostuksesta huolimatta, jotkut yhtiöt eivät ole organisoineet sisäistä tarkastusta ollenkaan. Näiden yritysten raportteja lukiessa tulee

mieleen, että halutaanko yrityksissä viestiä paremmasta hallinnon järjestämisestä kuin se todellisuudessa on. Yritykset, jotka eivät ole järjestäneet sisäistä tarkastusta ja ilmoittavat sen selkeästi ja perustellusti, herättävät mielikuvan hyvästä hallinnosta, vaikka sisäistä tarkastusta ei ole järjestetty. Positiivista on, että yksikään tässä tutkimuksessa mukana ollut yritys ei ilmoita sisäisen tarkastuksen ulkoistamisesta omalle tilintarkastajalle, kuten aiemmissa tutkimuksissa (Carey ym., 2006; Goodwin-Stewart & Kent, 2006).

Tämän Pro gradun tutkimustulokset ovat yleistettävissä muissa samankaltaisissa ympäristöissä toimiviin yhtiöihin. Erot lainsäädännössä ja markkinapaikkojen säännöissä voivat kuitenkin vaikuttaa tulosten yleistettävyyteen. Tutkimuksen heikkoutena voidaan pitää sitä, että kaikkia sisäiseen tarkastukseen vaikuttavia tekijöitä ei voida ottaa mukaan logistiseen regressiomalliin saatavissa olevan rajallisen tiedon vuoksi. Jos tutkimus toteutettaisiin haastattelemalla tai kyselyllä, voitaisiin hyödyntää muutakin kuin julkisesti saatavilla olevaa informaatiota.

Tutkimuksesta selvisi, että 17,5 % yhtiöistä järjesti sisäisen tarkastuksen oman toimen ohella. Niemen (2018, s. 40) mukaan yritykset voivat päätyä sisäisen tarkastuksen järjestämiseen muun työn ohella sisäisen tarkastuksen toiminnan alkuvaiheessa, mutta tällöin muun toimen ohella toimiminen tulisi olla väliaikaista. Jatkotutkimuksessa voisi tutkia muutaman vuoden päästä näitä yhtiöitä, jotka nyt järjestävät sisäisen tarkastuksen oman toimen ohella. Tutkimuksessa voisi selvittää, ovatko yhtiöt päätyneet oman sisäisen tarkastuksen toiminnon perustamiseen vai jatkavatko yhtiöt sisäistä tarkastusta edelleen muun toimen ohella sekä selvittää, mitkä tekijät vaikuttavat näiden yhtiöiden toimintatavan valintaan.

LÄHTEET

- Adams, M. B. (1994). Agency theory and the internal audit. *Managerial Auditing Journal*, 9(8), 8-12. doi:10.1108/082686909410071133
- Aggarwal, R., Erel, I., Ferreira, M. & Matos, P. (2011). Does governance travel around the world? Evidence from institutional investors. *Journal of Financial Economics*, 100(1), 154-181. doi:10.1016/j.fineco.2010.10.018
- Ahokas, N. (2012). *Yrityksen sisäinen valvonta*. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Alfran, M., Blummé, N., Heikkala, J., Kontula, L., Miettinen, O., Pakarainen, E., Sinersalo, K., Sjölund, R., Sundvik, P., Tarvainen, J., Tikkanen, R., Turakainen, O., Urrila, A. & Vesa, J. (2008). *Corporate Governance sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan näkökulmasta* (2. uudistettu painos). Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Alinikula, A., Ikäheimo, S. & Suomela, E. (2018). Pörssiyhtiöiden sisäisen tarkastuksen laadussa on paljon kehitettävää. *Kauppalehti*. Haettu osoitteesta <https://www.kauppalehti.fi/uutiset/mielipide-porssiyhtioiden-sisaisen-tarkastuksen-laadussa-on-paljon-kehittavaa/51535b54-357c-3cf2-a2e8-30ffd95def57>
- Arvopaperimarkkinalaki 14.12.2012/746.
- Arvopaperimarkkinayhdistys ry. (2015). *Hallinnointikoodi – Corporate governance 2015*. Helsinki: Arvopaperimarkkinayhdistys ry.
- Carcello, J.V., Hermanson, D.R. & Raghunandan, K. (2005). Factors associated with U.S. public companies' investment in internal auditing. *Accounting Horizons*, 19(2), 69. doi:10.2308/acch.2005.19.2.69
- Carey, P., Subramaniam, N. & Chua Wee Ching, K. (2006). Internal audit outsourcing in Australia. *Accountin & Finance*, 46(1), 11-30. doi:10.1111/j.1467-629X.2006.00159.x
- Caverion Oyj (2018). *Selvitys hallinto- ja ohjausjärjestelmästä vuodelta 2018*. Haettu osoitteesta <https://www.caverion.fi/sijoittajat/hallinnointi/selvitys-hallinto-ja-ohjausjarjestelmasta>
- Cohen, J., Krishnamoorthy, G. & Wright, A. (2004). The corporate governance mosaic and financial reporting quality. *Journal of Accounting Literature*, 23, 87.
- Deloitte (2019). *Internal Audit*. Haettu osoitteesta. <https://www2.deloitte.com/fi/fi/pages/risk/solutions/internal-audit-services.html>
- ECIIA (2019). *Our Mission*. Haettu osoitteesta <https://www.eciia.eu>

- Euroclear Finland (2019). *Ulkomaalaisomistus osakkeista*. Haettu osoitteesta https://www.euroclear.com/dam/EFi/Statistics/ForeignOwners/ForeignOwners2019/Foreign_ownership_20190930.pdf
- EY (2019). *Internal Audit*. Haettu osoitteesta <https://www.ey.com/fi/fi/services/advisory/internal-audit>
- Farrar, D. E. & Glauber, R. R. (1967). Multicollinearity in Regression Analysis: The Problem Revisited. *The Review of Economics and Statistics*, 49(1), 92-107. doi:10.2307/1937887
- FERMA & ECIIA, (2010). *Guidance on the 8th EU Company Law Directive article 41*. Haettu osoitteesta <https://www.iaa.nl/SiteFiles/ECIIA%20FERMA.pdf>
- Fox, C. (2018). Understanding the new ISO and COSO updates. (FOREFRONT). *Risk Management*, 65(6), 4,6-7.
- Goodwin-Stewart, J. & Kent, P. (2006). The use of internal audit by Australian companies. *Managerial Auditing Journal*, 21(1), 81-101. doi:10.1108/02686900610634775
- Haaramo, V., Palmuaro, S. & Peill, E. (2008). *IFRS-raportointi*. Helsinki: WSOYpro.
- Heikinmatti, K., Jahkonen, E., Kanervisto, M., Kekki, S., Marjomaa, J., Ruusulaakso, J. & Toivio, A. (2017). *Yritystutkimuksen tilinpäätösanalyysi* (10. korjattu laitos.). Helsinki: Gaudeamus Oy.
- Heikkilä, T. (2014). *Tilastollinen tutkimus* (9. uud. painos). Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Holopainen, A., Koivu, E., Kuuluvainen, A., Lappalainen, K., Leppiniemi, J., Mikola, M. & Vehmas, K. (2013). *Sisäinen tarkastus*. Helsinki: Tietosanoma Oy.
- Jännäri, J. & Rajala, A. (25.4.2019). Vaarana hidastuva kasvu. *Kauppalehti Optio*, s. 22-31.
- Kallunki, J-P. (2014). *Tilinpäätösanalyysi*. Helsinki: Talentum Media Oy.
- Kauppalehti (2019). *Toimialat*. Haettu osoitteesta <https://www.kauppalehti.fi/porssi/kurssit/XHEL>
- Keskuskaupakamari (2018). *Corporate Governance -selvitys 2018: Toimiiko hyvä hallinnointi ja avoimuus pörssiyrityksissä*. Haettu osoitteesta <https://kauppakamari.fi/wp-content/uploads/2018/05/cg-2018.pdf>
- Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336.

- Kotipizza Group Oyj (2019). *Pörssitiedote 27.6.2019*. Haettu osoitteesta <https://newsclient.omxgroup.com/cdsPublic/viewDisclosure.action?disclosureId=895268&lang=fi>
- KPMG (2019). *Varmennuspalvelut*. Haettu osoitteesta https://home.kpmg/fi/fi/home/palvelut/tilintarkastus_ja_varmennuspalvelut/varmennuspalvelut.html
- Laki kaupankäynnistä rahoitusvälineillä 28.12.2017/1070.
- Laki luottolaitostoiminnasta 15.8.2014/610.
- London Stock Exchange (2019). *Rules of the London stock exchange*. Haettu osoitteesta <https://www.londonstockexchange.com/traders-and-brokers/rules-regulations/rules-lse.pdf>
- Metsämuuronen, J. (2008). *Monimuuttujamenetelmien perusteet* (2. korj. painos). Helsinki: International Methelp Ky.
- Nasdaq Helsinki Oyj (2019). *Pörssin säännöt 4.6.2019*. Haettu osoitteesta <https://www.nasdaq.com/solutions/rules-regulations-helsinki>
- Nasdaq Nordic Oy (2019). *Yhtiötiedotteet*. Haettu osoitteesta <http://www.nasdaqomxnordic.com/uutiset/yhtiötiedotteet>
- New York Stock Exchange (2016). *The New York stock exchange listed company manual*. Haettu osoitteesta <http://nysemanual.nyse.com/LCM/>
- Niemi, P. (2018). *Sisäinen tarkastus käytännössä*. Helsinki: Alma Talent.
- OECD (2015). *G20/OECD Principles of corporate governance*. Paris, OECD Publishing. Haettu osoitteesta <http://dx.doi.org/10.1787/9789264236882-en>
- Osakeyhtiölaki 21.7.2006/624.
- Paape, L., Scheffe, J. & Snoep, P. (2003). The relationship between the internal audit function and corporate governance in te EU – a survey. *International Journal of Auditing*, 7(3), 247-262. doi:10.1046/j.1099-1123.2003.00073.x
- PwC Suomi (2019). *Sisäinen tarkastus*. Haettu osoitteesta <https://www.pwc.fi/fi/palvelut/riskienhallinta/sisainen-tarkastus.html>
- Pöyry Oyj (2019). *Pörssitiedote 25.6.2019*. Haettu osoitteesta <https://newsclient.omxgroup.com/cdsPublic/viewDisclosure.action?disclosureId=894954&lang=fi>
- Ratsula, N. (2016). *Yrityksen sisäinen valvonta* (2. uud. painos). Helsinki: Edita Publishing Oy.

- Rittenberg, L., Moore, W. & Covaleski, M. (1999). The outsourcing phenomenon.(includes related articles) (outsourcing of internal auditing.) *Internal Auditor*, 56(2), 42
- Rönkkö, J., Paananen, M. & Vakkuri, J. (2018). Exploring the determinants of internal audit: Evidence from ownership structure. *International Journal of Auditing*, 22(1), 25-39. doi:10.1111/ijau.12102
- Sarens, G. & Abdolmohammadi, M. J. (2011). Monitoring effects of the internal audit function: Agency theory versus other explanatory variables.(Report). *International Journal of Auditing*, 15(1), 1. doi:10.1111/j.1099-1123.2010.00419.x
- Sisäiset tarkastajat ry (2019a). *Corporate governance*. Haettu osoitteesta <https://theiia.fi/sisainen-tarkastus/corporate-governance/>
- Sisäiset tarkastajat ry (2019b). *Toiminta*. Haettu osoitteesta <https://theiia.fi/yhdistys/>
- Sisäiset tarkastajat ry (2016). *Standardien käänös Sisäisen tarkastuksen kansainväliset ammattistandardit (Standardit)*. Haettu osoitteesta <https://na.theiia.org/translations/PublicDocuments/IPPF-Standards-2017-Finnish.pdf>
- Sisäiset tarkastajat ry (2007). *Sisäisen tarkastuksen kansainvälinen ammatillinen ohjeistus*. Saarijärven Offset Oy.
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2019). *Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus (sote-uudistus)*. Haettu osoitteesta <https://stm.fi/soteuudistus>
- Stockmann Oyj Abp (2018). *Hallinnointi 2018*. Haettu osoitteesta <http://www.stockmanngroup.com/documents/10157/1434369/Stockmann+CG+2018+FIN.pdf/3cef0b93-716e-3feb-9bdb-69f4e7841a55>.
- Suomen Standardisoimisliitto SFS ry (2019). *Riskit hallintaan – SFS-ISO 31000*. Haettu osoitteesta https://www.sfs.fi/files/8535/Riskien_hallinta_web.pdf
- Särkkä, H. & Holman, E. (1995). *Englantilais-suomalais-englantilainen yleiskielen käyttösanakirja: English-Finnish-English general dictionary* (3. painos). Helsinki: Otava.
- The Institute of Internal Auditors (2019). *About the IIA*. Haettu osoitteesta <https://na.theiia.org/about-us/Pages/About-The-Institute-of-Internal-Auditors.aspx>
- The Institute of Internal Auditors (2016). *International standards for the professional practice of internal auditing (Standards)*. Haettu osoitteesta <https://na.theiia.org/standards-guidance/Public%20Documents/IPPF-Standards-2017.pdf>
- The Institute of Internal Auditors (2013). *IIA position paper: The three lines of defense in effective risk management and control*. Haettu osoitteesta

<https://na.theiia.org/standards-guidance/Public%20Documents/PP%20The%20Three%20Lines%20of%20Defense%20in%20Effective%20Risk%20Management%20and%20Control.pdf>

The Institute of Internal Auditors (2009a). *IIA position paper: The role of internal auditing in enterprise-wide risk management*. Haettu osoitteesta <https://na.theiia.org/standards-guidance/Public%20Documents/PP%20The%20Role%20of%20Internal%20Auditing%20in%20Enterprise%20Risk%20Management.pdf>

The Institute of Internal Auditors (2009b). *IIA position paper: The role of internal auditing in resourcing the internal audit activity*. Haettu osoitteesta <https://na.theiia.org/standards-guidance/Public%20Documents/PP%20The%20Role%20of%20Internal%20Auditing%20in%20Resourcing%20the%20Internal%20Audit%20Activity.pdf>

Vakuutusyhtiölaki 18.7.2008/521.

Liite 1**Sisäisen tarkastuksen kansainväliset ammattistandardit, ohjausstandardit**

- 1000 – Tarkoitus, toimivalta ja vastuu
- 1010 – Velvoittavan ohjeistuksen mainitseminen sisäisen tarkastuksen toimintaohjeessa
- 1100 – Riippumattomuus ja objektiivisuus
- 1110 – Organisatorinen riippumattomuus
- 1111 – Suora yhteydenpito hallituksen kanssa
- 1112 – Sisäisen tarkastuksen johtajan roolit sisäisen tarkastuksen ulkopuolella
- 1120 – Henkilökohtainen objektiivisuus
- 1130 – Riippumattomuuden ja objektiivisuuden heikentyminen
- 1200 – Ammattitaito ja ammatillinen huolellisuus
- 1210 – Ammattitaito
- 1220 – Ammatillinen huolellisuus
- 1230 – Jatkuva ammatillinen kehittyminen
- 1300 – Laadun varmistus- ja kehittämisohjelma
- 1310 – Laadun varmistus- ja kehittämisohjelman vaatimukset
- 1311 – Sisäiset arvioinnit
- 1312 – Ulkoiset arvioinnit
- 1320 – Laadun varmistus- ja kehittämisohjelmaa koskeva raportointi
- 1321 – ”Noudatetaan sisäisen tarkastuksen kansainvälisiä ammattistandardeja” -maininnan käyttö
- 1322 – Standardien noudattamatta jättämisestä ilmoittaminen

(Sisäiset tarkastajat ry, 2016.)

Liite 2**Sisäisen tarkastuksen kansainväliset ammattistandardit, toteutustapastandardit**

- 2000 – Sisäisen tarkastuksen johtaminen
- 2010 – Suunnittelu
- 2020 – Suunnitelman raportointi ja hyväksyminen
- 2030 – Resurssien hallinta
- 2040 – Toimintaperiaatteet ja menettelytavat
- 2050 – Koordinointi ja tukeutuminen muiden tarkastuspalveluiden työhön
- 2060 – Raportointi ylimmälle johdolle ja hallitukselle
- 2070 – Ulkopuolinen palveluntuottaja ja organisatorinen vastuu sisäisestä tarkastuksesta
- 2110 – Johtamis- ja hallintojärjestelmä
- 2120 – Riskien hallinta
- 2130 – Valvonta
- 2200 – Toimeksiannon suunnittelu
- 2210 – Toimeksiannon tavoitteet
- 2220 – Toimeksiannon laajuus
- 2230 – Resurssien kohdentaminen toimeksiantoon
- 2240 – Toimeksiantokohtainen työsuunnitelma
- 2230 – Toimeksiannon toteuttaminen
- 2310 – Informaation tunnistaminen
- 2320 – Analysointi ja arviointi
- 2330 – Informaation dokumentointi
- 2340 – Toimeksiannon toteutuksen ohjaus
- 2400 – Tulosten raportointi
- 2410 – Raportoinnin pääsisältö
- 2420 – Raportoinnin laatu
- 2421 – Virheet ja puutteet
- 2430 – ”Noudatetaan sisäisen tarkastuksen kansainvälisiä ammattistandardeja” -maininnan käyttö
- 2431 – Eettisten sääntöjen ja standardien noudattamatta jättämisestä ilmoittaminen
- 2440 – Tulosten esittäminen
- 2450 – Kokonaisarviot
- 2500 – Kehittämistoimenpiteiden seuranta
- 2600 – Riskien hyväksymistä koskeva viestiminen (Sisäiset tarkastajat ry, 2016.)

Tutkimuksen kohteena olevat yritykset, n = 98

Afarak Group Oyj	Honkarakenne Oyj	Raute Oyj
Aktia Bank Abp*	Ilkka-Yhtymä Oyj**	Revenio Group Oyj**
Alma Media Oyj	Incap Oyj**	Robit Oyj
Altia Oyj	Innofactor Oyj	Rovio Entertainment Oyj
Apetit Oyj	Investors House Oyj**	Saga Furs Oyj
Asiakastieto Group Oyj**	Kamux Oyj	Sanoma Oyj
Aspo Oyj	Keskisuomalainen Oyj	Scanfill Oyj
Aspocomp Group Oyj	Kesla Oyj	Sievi Capital Oyj
Atria Oyj	Kojamo Oyj	Siili Solutions Oyj
Basware Oyj	Lassila & Tikanoja Oyj	Silmäasema Oyj
Biohit Oyj**	Lehto Group Oyj	Solteq Oyj
Bittium Oyj	Marimekko Oyj	Soprano Oyj
CapMan Oyj	Martela Oyj	SRV Yhtiöt Oyj
Citycon Oyj	Neo Industrial Oyj	SSH Communications Security Oyj
Componenta Oyj	Nixu Oyj	Stockmann Oyj Abp
Consti Yhtiöt Oyj	NoHo Partners Oyj**	Suominen Oyj
Cramo Oyj	Nurminen Logistics Oyj	Taaleri Oyj
Digia Oyj	Olvi Oyj	Talenom Oyj
Digitalist Group Oyj**	Oma Säästöpankki Oyj*	Tecnotree Oyj*
DNA Oyj	Oriola Oyj	Teleste Oyj
Dovre Group Oyj	Orion Oyj	Terveystalo Oyj
EAB Group Oyj	Outotec Oyj	Tikkurila Oyj
Efore Oyj**	Ovaro Kiinteistösijoitus Oyj	Tokmanni Group Oyj
Elecster Oyj**	Panostaja Oyj	Trainers' House Oyj
eQ Oyj	Pihlajalinna Oyj	Tulikivi Oyj
Etteplan Oyj	Plc Uutechnic Group Oyj	Uponor Oyj
Evli Pankki Oyj*	Ponsse Oyj	Vaisala Oyj
Exel Composites Oyj	Punamusta Media Oyj**	Valoe Oyj*
Fiskars Oyj Abp	QPR Software Oyj	Viking Line Abp
F-Secure Oyj	Qt Group Oyj	Wulff-Yhtiöt Oyj
Glaston Oyj Abp	Raisio Oyj	Yleiselektronikka Oyj
Harvia Oyj	Ramirent Oyj	Ålandsbanken Abp*
Hoivatilat Oyj**	Rapala VMC Oyj	

Rajattu pois tilastollisesta analyysistä: *puuttuvien tunnuslukujen vuoksi ja **poikkeavien arvojen vuoksi.